Stenogrammid

XIII Riigikogu, VII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 29.05.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:04 Pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu (591 SE) kolmas lugemine
2. 10:07 Riigikogu otsuse "Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine" eelnõu (620 OE) esimene lugemine
3. 11:14 Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (400 SE) teise lugemise jätkamine
4. 12:00 Õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu (609 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Tere hommikust, austatud Riigikogu! Täiskogu VII istungjärgu 16. töönädala teisipäevane istung on alanud. Nüüd on eelnõude ja arupärimiste üleandmise aeg. Monika Haukanõmm, palun!

10:00 Monika Haukanõmm
Härra juhataja! Head Riigikogu liikmed! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel on mul üle anda arupärimine sotsiaalkaitseminister Kaia Ivale puuetega laste arenguks, tegelikult eluks vajalike abivahendite kättesaadavuse kohta. Meid ajendas seda arupärimist tegema puuetega laste vanemate mure. Nad on korduvalt pöördunud Sotsiaalministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti poole, et juhtida tähelepanu abivahendite kättesaadavuse probleemidele ja väga suurele hulgale erimenetlustele. Neid erimenetlusi tehes riskivad nad aga sellega, et astuvad keelduvate otsuste tulemusel järgmise sammu, mis on vaie. Kahjuks saavad ka need vaided enamasti eitava vastuse. Kogu see protsess on puuetega laste vanematele väga keeruline ja võiks öelda, et isegi alandav.
Maikuus on ajakirjandusest jooksnud läbi lugu Jasperist, kelle vanemad on pidanud oma lapse õiguste kaitsmiseks pöörduma lausa riigi vastu kohtusse. Kui rääkisin selle isaga, siis küsisin, millest me räägime, st kui suurest summast. Tegemist on 380 euroga. See ei ole mõistlik olukord. Selleks, et saada natuke laiemalt vastuseid nendele põletavatele küsimustele, olemegi esitanud ministrile kuus küsimust. Aitäh!

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise ja me menetleme seda nagu tavaliselt vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Peab küll mainima, et ega eriti kuulda ei olnud, mida Monika Haukanõmm rääkis, aga õnneks on meil ka kirjalik tekst olemas. Head kolleegid, kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
Istungist võtab osa 78 rahvasaadikut, puudub 23. Kohal on ka meie kolleeg Raivo Põldaru, keda õnnitleme tänase sünnipäeva puhul. (Aplaus.)

---

1. 10:04 Pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu (591 SE) kolmas lugemine

10:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ja Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu 591 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimised? Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 591 lõpphääletus. Enne seda on saalikutsung. Kas oleme valmis hääletama? Tänan!
Panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ja Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu 591. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Seaduseelnõu poolt oli 67 ja vastu 5 rahvasaadikut, erapooletuid oli 3. Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ja Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud pühade ja tähtpäevade seaduse muutmise seaduse eelnõu 591 on seadusena vastu võetud.

---

2. 10:07 Riigikogu otsuse "Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine" eelnõu (620 OE) esimene lugemine

10:07 Aseesimees Enn Eesmaa
Tänane teine päevakorrapunkt on Eesti Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi esitatud Riigikogu otsuse "Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine" eelnõu 620 esimene lugemine. Palun siia ettekandeks rahanduskomisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini!

10:07 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 65 punktile 7 ja Eesti Panga seaduse § 7 lõikele 1 kinnitab ehk valib Eesti Panga Nõukogu esimehe Riigikogu. Ettepaneku persooni kohta teeb Eesti Vabariigi president. Seda proua president ka tegi: 19. aprillil k.a laekus Riigikogusse tema otsuse eelnõu.
Meie arutasime seda rahanduskomisjonis 14. mail. Arutelu käigus esitati küsimusi, osales ka härra Laar. Ma loen teile ette need küsimused ja vastused – täpsuse mõttes, protokolli ja stenogrammi jaoks. See ei võta palju aega. Sissejuhatuseks kõlas kaks või isegi kolm korda, et härra Laar, me ei küsi pahast suhtumisest lähtuvalt, me küsime selleks, et fraktsioonile selgeks teha, miks peaks teid toetama. Küsiti, miks omal ajal VEB Fond Mart Laari esimese valitsuse algatusel loodi ja Riigikogus kinnitati ning tunti huvi, kas Riigikogu peab käsitlema VEB Fondi juhtumit kui olulise tähtsusega riiklikku küsimust. Selgitan, et seda küsiti enne, kui me siin VEB Fondiga seonduvat arutasime. Mart Laar vastas, et tema sõnul võib abi olla selle teema kohta viimase aasta jooksul kirjutatud ja avaldatud artiklitest. Praegu ei ole VEB Fondi puhul tegemist Eesti Panga teemaga, see on Riigikogu algatatud teema. Omal ajal, kui Vabariigi Valitsus toetas fondi loomist, oli panganduskriis. Paluti täpsustada, kas VEB Fond oli õige ja õnnestunud algatus. Vastus: kui Vabariigi Valitsus seda toetas, siis ta arvas, et see on hea algatus. Selles, mida hiljem on tehtud, ei ole valitsusel ega Eesti Pangal enam rolli.
Paluti arvamust eelarvepoliitika kohta. Mart Laar märkis, et tema seisukoht on hoiatav, ning lisas, et ta on eelarvepoliitika kohta avaldanud ajalehes Äripäev artikli pealkirjaga "Nüüd ma siis laulan". See saadeti hiljem ka komisjonile edasi. Paluti hinnangut maksusüsteemi muutmiste kohta. Laari sõnul ei ole tal Eesti Panga Nõukogu esimehena õigust maksuküsimustes arvamust avaldada, kuid ta lubas edastada sellekohase avaldatud arvamusartikli. Märgiti, et seaduse järgi on Eesti Panga ülesanne valitsuse nõustamine olulistes majanduspoliitilistes küsimustes. Küsiti, missugust nõu annab Eesti Panga Nõukogu valitsusele eelarvepoliitika kohta. Vastus oli, et nõukogu soovitusi ei anna, seda teeb panga juhtkond nõukogu järelevalve all.
Paluti kirjeldada seda vastuolu, et ühelt poolt on Eesti Pank Euroopa Keskpanga osa, kus on kokku lepitud osalemine võlakirjade ostmises ja seeläbi liikmesriikide majanduse ergutamises, ning teiselt poolt antakse valitsusele nõuandeid, et peab reserve koguma ja kokkuhoidlikumalt tegutsema. Laari

sõnul ei ole Eesti Panga Nõukogu selle seisukohaga kuidagi opositsioonis. Lõpuks küsiti, kas Eesti Panga Nõukogul on arvamus mitteresidentide pangakontode sulgemise kohta. Laari kinnitusel jõuavad panga nõukokku paljud teemad, kuna Eesti Panga president ja juhtkond annavad oma plaanidest ja tegevusest ülevaateid. Mitteresidentide teema on pooleaastases töökavas sees ja tuleb eraldi päevakorda. Sellega arutelu lõppes ja tehti menetluslikud otsused. Üks ettepanek oli tuua see otsuse eelnõu saali tänaseks, 29. maiks. Teine ettepanek oli panna see lõpphääletusele. Kolmandaks oli vaja leida komisjoni ettekandja, millega tekkis probleeme – alles neljanda pauguga nõustus selleks Jürgen Ligi ettepanekul olema komisjoni esimees. Enne seda keeldusid kolm koosolekul osalenud komisjoni liiget sellest aust kategooriliselt. Aitäh!

10:12 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits avab küsimuste vooru.

10:12 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma sain täna hommikul kirja ettevõtja Hans H. Luigelt. Ta ütleb niimoodi: "Laar ei taipa tuhkagi kommertspankade üle vajalikust kontrollist Eestis. Minu kui ettevõtja arvates ei ole Mart Laari juhitud Eesti Panga Nõukogu garanteerinud pankade asjakohast järelevalvet." Ta räägib siin Swedbanki Rumeenia investeeringutest – sellest, kuidas Eesti Pank vaatas tegevusetult pealt, kuidas Eesti investorite raha hävis täielikult Swedbanki Rumeenia ja Bulgaaria investeeringutes ning nüüdseks kriminaalseks kuulutatud Gildi investeerimispangas. Mitte ühelgi juhul neist ei teostatud järelevalvet. Ja minu küsimus sulle on, kas sina kui rahanduskomisjoni esimees oled Hans H. Luige seisukohaga nõus, et see mees ei taipa rahandusest tuhkagi ja ei peaks tegelikult selle koha peal olema.

10:13 Aseesimees Enn Eesmaa
Eeldusel, et Hans H. Luik on nõus selle kirjavahetuse avalikkuse ette toomisega, palun vastata.

10:13 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Reeglina ma olen nimetatud ettevõtjaga väga harva nõus: meie maailmavaated on teineteisest nii mööda, kui see võimalik on. Praegusel juhul ma tahaks talle meelde tuletada, et me ei vali kommertsfirma tegevjuhti või -direktorit – me käitume vastavalt demokraatia seadustele. Demokraatia reeglid pandi paika Vana-Kreekas, pärast eksisteerisid need mõnel määral ka Vana-Roomas. Mulle tuleb meelde üks tore näide, kuidas see kõik töötas näiteks sealsamas Roomas. Seal olid ametid, kuhu valiti inimesed kolme lapse õiguse alusel. Tähendab, kui sa olid saanud kolme lapse isaks, siis igal juhul anti sulle mingi amet selles suures linnas. Arvestades, et sõna "proletariaat" tuleneb sõnast *proles*, mis tähendab inimest, kes sünnitab lapsi, oli see igati põhjendatud. Mart Laar on mitu erakonda – vähemalt nimed on neil ju erinevad – sünnitanud ja ka lõpetanud. Miks peaks tal olema vähem õigusi kui ühel proletariaadi esindajal Vana-Roomas?

10:15 Aseesimees Enn Eesmaa
Mart Helme.

10:15 Mart Helme
Aitäh! See oli nüüd küll luuleline arutelu. Mis puutub lastesse, siis minu teada Mart Laaril kolme last ei ole. Siin saalis on hulgaliselt inimesi, kes teda laste arvult mitmekordselt ületavad. Nii et meil on pool saali täis neid inimesi, kes võiksid ka Eesti Panga Nõukogu esimeheks kandideerida, kui laste arvu järgi võtta. Aga mu küsimus on komisjoni arutelude kohta. Kas komisjonis arutleti ka teemal, kui mitu raamatut metsavendadest Mart Laar selle viie aasta jooksul kirjutanud on? Kas tal ei oleks mõistlikum taotleda kirjanikupalka, selle asemel et Eesti Panga Nõukogu esimeheks hakata?

10:16 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Sellist küsimust mitte keegi ei esitanud. Meil on viimasel ajal üsna pingelised päevakorrad ja annaks jumal, et me selle kahe tunni jooksul jõuaks need küsimused läbi arutada, mis otseselt teemat puudutavad. Nii et kirjanduslikel teemadel räägime võib-olla kunagi hiljem.

10:16 Aseesimees Enn Eesmaa
Jaanus Karilaid.

10:16 Jaanus Karilaid
Aitäh, juhataja! Hea kõneleja! Kas vastab tõele, et rahanduskomisjoni istungil proovis üks erakonna esindaja Laari poliitilist retoorikat oma koduerakonnale allutada? Ja kas Laar siis pareeris seda ja näitas, et ta on ikkagi parteideülene?

10:17 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Jah, midagi säärast seal toimus. Aga olukord rahunes momentaanselt, kuna selgus, et praegu sarnanevad Mart Laari seisukohad – mida tõendavad ka need artiklid, mis ta meile saatnud on – rohkem Reformierakonna omadega kui selle koalitsioonilepinguga, mis meil on alla kirjutatud ja mille alusel tegutseb valitsus.

10:17 Aseesimees Enn Eesmaa
Aivar Sõerd.

10:17 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma vaatan protokolli 2013. aastast, kui oli samasugune Mart Laari ametisse nimetamine, nagu meil siin täna on. Siis te olite väga kriitiline, et kandidaat ei ole meil siin saali ees. Ja kui ma vaatan Kadri Simsoni kõnet 2013. aastast, siis tema samuti protesteeris. Simson pidas normaalseks seda, et Mart Laar siin Riigikogus olles ei võtnud sõna ega jäänud saali kauemaks kui kohaloleku kontrolli ajaks, aga tal oli kahju, et Laar tol korral loobus sõnaõigusest. Kuidas on olukord muutunud? Miks me täna arutame seda jälle niimoodi, et kandidaati pole siin?

10:18 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Kandidaat ise valib, kas ta tuleb komisjoni ja saali ette või mitte. Ta teeb vastava avalduse ja siis korraldatakse kõik vajalik ära. Ma loodan, et ma ei pea rääkima sellest, mida kõik niigi teavad. Ma olin negatiivselt häälestatud ka selle suhtes, kas peaks teda ilmtingimata komisjoni tooma. Tänu teile, kolleegid, kes te tahtsite teda näha ja talle küsimusi esitada, Mart Laar siiski tuli komisjoni istungile. Aga tõenäoliselt pole keegi talle andnud edasi oma erilist soovi teda siin tänasel istungil näha.

10:19 Aseesimees Enn Eesmaa
Arto Aas.

10:19 Arto Aas
Aitäh! Mulle jäi ülevaatest pisut arusaamatuks, miks oli nii raske rahanduskomisjonist leida inimest, kes oleks nõus täna seda punkti siin ette kandma. Ütlesite, et inimesed kategooriliselt loobusid ja teiegi olete siin praegu ilmselgelt vastu tahtmist. Kui tegemist on nii tugeva kandidaadi ja pangandust tundva inimesega, miks selle punkti ettekandmine nii palju ebamugavust tekitab?

10:19 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! See on selline küsimus, mis ärataks kirgesid mitte ainult selles saalis, ja ma ei taha sellele ausalt öeldes vastata. Mul ei olnud valikut – ma olen komisjoni esimees ja komisjoni ettekandja peab olema, seepärast ma siin seisan. Seda, miks inimesed, kellele enne mind komisjoni ettekandjaks olemist pakuti, sellega ei nõustunud, küsige nende käest.

10:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Jaak Madison.

10:20 Jaak Madison
Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea komisjoni ettekandja, komisjoni esimees! Siit jääb kõvasti mulje, nagu ringleks Eestis selline juurdunud nomenklatuur, kuhu kuuluvad inimesed täidavad teatud

ametikohti ametiajast ametiaega. Kas Keskerakond oleks toetanud Mart Laari kandidatuuri nõukogu esimehena ka siis, kui te olite opositsioonis? Kuidas on nüüd tekkinud selline tugev, palav poolehoid kandidaadile, kellele te enne väga aktiivselt vastu olite? Kas tegemist on topeltmoraaliga?

10:21 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Teie küsimuses, nagu alati, lonkab loogika. See, et Eesti president teeb ettepaneku määrata ehk valida Mart Laar Eesti Panga Nõukogu esimeheks, ei tähenda seda, et enne seda pidas lugupeetud proua president nõu Keskerakonnaga ja Keskerakond talle selle kandidaadi pähe määris. See pole sugugi nii. Teiseks, meil tuleb siin hääletamine ja on võimalik otsustada, kes on poolt ja kes on vastu. Kusjuures teil ei ole vähimatki ettekujutust sellest, kuidas fraktsioonid ennast tulevase Eesti Panga Nõukogu esimehe suhtes häälestavad, sest hääletamine on salajane. Nii et raske on vastata küsimusele, kus on konks sees. Veel raskem on vastata küsimusele, kus peaks konks olema, aga kus tegelikult ei ole mitte midagi, kuna see on absoluutselt ebaloogiline.

10:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Märt Sults.

10:22 Märt Sults
Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Küsimus on selline: kuidas suhtub Eesti Panga Nõukogu esimehe kandidaat VEB Fondi saagasse? Millist arvamust ta selle kohta avaldas? Kas ta võttis mingi seisukoha: kiitis selle heaks, laitis maha või soosis uurimist? Kas ta moodustab mingisuguse uue grupeeringu heas mõttes, kes hakkab seda asja veel süvitsi uurima?

10:22 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, lugupeetud kolleeg! Tõenäoliselt sa ei kuulnud minu ettekannet, mille käigus ma lugesin ette protokolli. Ma mitte ei jutustanud ümber, vaid lugesin ette protokolli, kus oli kaks VEB Fondiga seotud küsimust ja Mart Laari vastused nendele küsimustele. Nii et sinu lahkel loal ma ei hakkaks seda üle kordama. See, mida härra Laar on rääkinud peale komisjoni istungit ja väljaspool komisjoni istungit, ei ole tänase arutelu, vähemalt mitte minule esitatud küsimustele vastamise teema.

10:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Henn Põlluaas.

10:23 Henn Põlluaas
Aitäh! Varem sätestas Eesti Panga seadus, et nõukogu esimehel peab olema vähemalt rahandus- või majandusalane kõrgharidus. Kas sa pead õigeks, et praegu võib Eesti Panga Nõukogu esimeheks olla ükskõik kes? Mitte mingisuguseid professionaalseid oskusi ega kogemusi selleks tähtsaks ametiks vaja ei ole.

10:24 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Veidi hiljavõitu on sellel teemal rääkida – ta on juba viis aastat olnud selle nõukogu esimees. Ma oleks sügavalt pettunud Mart Laaris, kui ta poleks midagi õppinud selle viie aasta jooksul. Pealekauba on see meil üsna tavaline praktika, mille peale mitte keegi ei kurjusta. Ma lausa imetlen neid inimesi, kes on juhtinud oma karjääri jooksul kolme või nelja ministeeriumi. Heal juhul on neil kõrgharidus – see ei ole kindel tingimus, võib ka mitte olla – vähemalt ühes valdkonnas, ülejäänutes tõenäoliselt kogemust ei ole. Aga nii see on.
Karjääri ehitatakse üles kahel moel: üks on rohkem ärikarjäär, kus kõik sõltub tõesti sinu haridusest, teadmistest, oskustest jne, ja teine on poliitiline karjäär. See suur filosoofiline küsimus on, kuidas need umbes 600 kõige targemat Eesti inimest, kes kandideerivad Riigikogusse, muutuvad järgmisel päeval peale valimisi üheks nõmedaks kambaks, kui lugeda meediat, kuulata ja vaadata neid kommentaare, mis mõnikord tulevad. Täpselt sama lugu on ka valitavate kohtadega. Kui sellist nõuet ei ole, kuigi sellest oleks tõesti mõtet rääkida ka kõrgetasemeliste kohtade puhul, siis me ei saa joonlauaga mõõta tema oskusi, teadmisi jne. Nii et lood on nii, nagu on. Kui sind valitakse, siis ei ole tähtsust kogemusel, haridusel ega oskustel.

10:26 Aseesimees Enn Eesmaa
Igor Gräzin.

10:26 Igor Gräzin
Mart Laari olemist nõukogu esimehe kohal on iseloomustanud Eesti tolerantsus, leebus, heasüdamlikkus ja mõistvus kõikvõimalike rahapesuskeemide suhtes. Igal ametil peab olema taustakontroll. Tegin minagi Laarile taustakontrolli, lugesin "Vabariigi sünnimärgid" läbi. Muuli kirjutab lehekülgedel 194–206 rublatehingust, mille tegelik sisu on kõige puhtakujulisem sanktsioneeritud riiklik rahapesu, pluss otsene lepingupartneri petmine, mida ka Laar on pidanud tunnistama. Kas Laari-suguse isiku viibimine isegi riikliku panga lähedal – mitte ainult selle sees – ei õõnesta kogu Eesti panganduse, meie pangandussüsteemi elementaarset autoriteetsust rahvusvahelisel areenil, eriti olukorras, kus me hakkame rääkima mingitest emiteerimistest jne? Laari tegevust hinnatakse siis juba reitingutega rahvusvahelistel turgudel.

10:27 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Lugupeetud kolleeg, sa vist ei kuulnud, et vahepeal oli siin üks küsimus, millele ma pidin vastama. Ma ei hakka midagi meelde tuletama, aga jah, mõnevõrra on sellest kahju. Kui ma vaatasin kodus, mis mul on seoses selle teemaga, siis Laari raamatuid metsavendadest mul raamatukogus ei ole, aga on kaks raamatut temast endast. Ühe kaanel ta seisab, pumppüss käes. Nii et meil kõigil on väga palju sellist, mida meelde tuletada. Küsimus on selles, et inimesed muutuvad ja Laar on viis aastat selle nõukogu esimees olnud. Kui sa vaatad seletuskirja, mis on ka meie presidendi allkirjaga, siis seal hinnatakse väga kõrgelt tema tolerantsust ja oskust kriitilistel hetkedel ühte või teist asja juhtida. Lootus on ainult selle konkreetse isiku peal. Nii et sa saad endale materjali juurde, kui sa loed tõesti selle seletuskirja läbi. Aga hinnata seda, kuidas võib 20 või 30 aastat tagasi toimunu mõjutada seda, mis juhtub viie aasta pärast, ei saa mitte keegi. Nii et ma jään sulle vastuse võlgu.

10:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Kristen Michal.

10:29 Kristen Michal
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Siin saalis on kuidagi hästi palju negatiivset kõlanud kandidaadi kohta, keda me ametisse nimetame. Ära on mainitud tema Swedbanki nõukogus olemine, samal ajal kui Rumeeniasse osteti krunte, mille eest tänapäeval just palju raha ei saa, jne. Äkki te võtate kätte ja ütlete meile kolm või viis head põhjust, miks kõik teised, kes ei kuulu koalitsiooni ega ole selle leppega seotud, peaksid seda kandidaati toetama? Kiitke teda oma sõnadega!

10:29 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Selle küsimuse menetlemise omapära seisneb selles, et mul ei ole teile midagi öelda selle kohta, mida arvas näiteks komisjon. Komisjoni otsus on panna eelnõu lõpphääletusele. Seal ei ole infot, et see tuleb vastu võtta või poolt või vastu olla – seda otsustab igaüks ise. See on isiku valimine, mis on salajane. Teil tekib võimalus teda kiita peale seda, kui mina siit lahkun. Teie fraktsiooni esindaja saab tulla ja tuua viis põhjust, miks peaks Laari kinnitama. Näiteks teie võite need meie ette tuua või tuleb siia EKRE ja räägib seda juttu. Nii et ma jään jällegi vastuse võlgu, ma ei pea seda ütlema. Ma räägin teile sellest, mis juhtus komisjonis, kusjuures püüan maksimaalselt heatahtlik olla.

10:30 Aseesimees Enn Eesmaa
Martin Repinski.

10:30 Martin Repinski
Aitäh, austatud eesistuja! Hea kolleeg Mihhail! Minu teada on Eesti Panga Nõukogu esimehe koht ainuke nõukogu esimehe koht Eestis, kuhu määrab või valib inimese Riigikogu. Mis on sinu arvamus, kas selliseid nõukogu esimeeste kohti peaks olema rohkem või vastupidi, sellise kohustuse peaks kaotama? Miks on see praegu ainuke selline ametikoht Eestis, mille täidab Riigikogu?

10:31 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Mu pea pöördus automaatselt sinnapoole, kus peaks istuma kolleeg Adams. Ma ei tea, millise mõtte on põhiseaduse loojad pannud sellesse konkreetsesse paragrahvi (s.o § 65), miks me just Eesti Panga Nõukogu esimeest valime ja teisi mitte. Võib-olla on nii sellepärast, et seda võib ju ette kujutada, kuidas suvaline organisatsioon laguneb või kaob, aga see ei ole võimalik, et kaoks Eesti Pank. Nii et kui keegi hakkab kunagi töötlema põhiseadust, selleks et midagi muuta, siis on see ettepanek täiesti mõeldav – vaadata läbi need nõukogud, mille puhul võiks Riigikogu tõesti sõna võtta sellel teemal, kes peaks neid juhtima. Aga praegu on põhiseaduses nii kirjas ja nii ta jääb.

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

10:32 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Te märkisite oma vastustes, et siin saalis ei ole justkui asjakohane kommenteerida või rääkida nendest asjadest, mida auväärt kandidaat on öelnud väljaspool komisjoni. Kas sellest võib välja lugeda, et isegi kui see, mis toimub väljaspool komisjoni, on üdini negatiivne, siis oluline on see, mida ta rääkis komisjonis, mis on omakorda piisav argument selleks, et tuua see eelnõu siia saali hääletusele ja kinnitada, et asjad on usaldusväärsed? See tundub natukene kummaline, et inimese öeldu ja kirjutatu ei ole justkui sellele ametikohale määramisel oluline.

10:32 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Me oleme oma sõnavõttudes vabad. Kui keegi ütleb, et tema on komisjoni ettekandja, siis muidugi võib ta siin rääkida kurat teab millest, sh sellest, mis toimub väljaspool saali, ükstaspuha millest. Aga praegusel juhul on küsimus väga-väga delikaatne. Ma veel kord ütlen, et ma püüan olla neutraalne, nii palju kui see võimalik on. Minu jaoks on võib-olla lihtsam järgida seadust, mis annab mulle võimaluse kommenteerida ainult seda, mis komisjonis toimus. Ma ütlen veel kord, et peale minu esinemist tuleb siin debativoor, kus teil on võimalik kõik see, millest te soovite rääkida, välja öelda. Komisjonil oli lõppude lõpuks võimalus küsida Mart Laarilt kõike, mida teada saada sooviti. Aga vaat selle seitsme küsimusega kõik piirdus, tee, mis tahad. Tähendab, mina isiklikult lõpetaks siin ära debati sellel teemal, kuivõrd rasked või keerulised suhted kandidaadiga on ühel või teisel komisjoni või Riigikogu liikmel. Ma seda rohkem kommenteerima ei hakka.

10:34 Aseesimees Enn Eesmaa
Hanno Pevkur.

10:34 Hanno Pevkur
Aitäh! Hea ettekandja! Ikka on ette tulnud olukordi, kus poliitikud, minnes Riigikogust järgmistele jahimaadele, on hiljem kuskil kõrgetes ametites. Liisa-Ly Pakosta on meil võrdõiguslikkuse volinik ja Jaak Aaviksoo teeb taas kena karjääri kõrgharidusmaastikul. Mart Laar, olles nimetatud Eesti Panga Nõukogu esimeheks, sai ka sellise väärika ametikoha. Nende minu nimetatud inimeste puhul on oluline üks läbiv joon. Nimelt see, et nad Riigikogust äraläinutena ei tegele enam poliitikaga, vaid tegelevad selle ametiga, mida nad on kutsutud pidama. Sealhulgas peaks ka Eesti Pank sõltumatu asutusena olema ennast poliitikast distantseerinud. Millise hinnangu te annate viimasele viiele aastale, Mart Laari ametiajale? Kas ta on ennast distantseerinud ja hoidnud poliitikast eemal või mitte?

10:35 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Mulle tundub, et ta on siiski poliitikast distantseerunud. Ma ei ole Mart Laari fänn ja ma ei jälgi tema tegevust iga päev. Aga tänu sellele kohtumisele komisjonis lugesin ma näiteks läbi kaks tema artiklit, mis on pigem arvamused, vaadates nende mahtu: "Progresseeruv tulumaks lööks valusalt kõiki" ja "Nüüd ma siis laulan". Nende kahe artikli põhjal, mäletades seda, kuidas ta esines varem, ma võin öelda, et Mart Laari puhul tähendab see seda, et ta on poliitikast siiski lahkunud. Ta ei suuda täitsa vait olla, nii olla, et ta ei näita oma seisukohti. Ma tahaks vaadata, mida teie teeksite, kui otsustaksite mingil hetkel kuskile ärisse minna. Nii et minu arvates räägivad meil paljud ametnikud – need, kes ei peaks tegelikult vastavalt oma ametile poliitilises debatis sõna võtma – palju rohkem, kui seda on teinud Mart

Laar. Keegi võib seda võtta kiitusena, aga see on lihtsalt minu arvamus olukorra kohta, mille ma panin paika vastavalt oma vaadetele. Selline on minu nägemus.

10:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Taavi Rõivas.

10:36 Taavi Rõivas
Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Pean tunnistama, et mul on selle punkti juures kahetised tunded. Ühelt poolt on Mart Laaril vaieldamatult teeneid Eesti Vabariigi ees, ta väärib lugupidamist oma töö tõttu peaministrina ka väga keerulisel ajal. Samas ma mäletan seda, kui talle esimest korda mandaat sai antud. Toona ma ei kõhelnud mitte hetkekski – see tundus väga loogiline ja väga mõistlik otsus. Täna, viis aastat hiljem, mind pisut segavad need viis aastat. Mind segab Mart Laari vaikimine siis, kui eelarve tasakaalu nõudeid rikutakse – see on minu jaoks lausa kõrvulukustav olnud. Ma ei ole päris nõus sellega, et ta on päevapoliitikast lahkunud, aga ma mõistan, et võib-olla keegi meist seda lõpuni ei suuda. Minu küsimus on: kui palju on üldse võimalik parlamendil anda kandidaadile või panga nõukogule kaasa soovitust olla muu hulgas eelarvepoliitika valvekoer, kui nii võib öelda, sõltumata sellest, kes parajasti võimul on?

10:38 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Kaks viimast küsimust lähevad teineteisega nagu põiki. Ma saan aru, et Hanno tahab, et nõukogu esimees oleks siiski apoliitiline, ja teie soovite, et ta võtaks rohkem sõna. Kui ühest fraktsioonist rääkida, siis see nõuaks muidugi suuremat kooskõlastust, aga ma saan aru inimlikust soovist kõik võimalused läbi arutada. Ma tuletan teile meelde – see käis läbi ka ühest Laari komisjonis antud vastusest –, et nõukogu ei tee Vabariigi Valitsusele ettepanekuid. Vabariigi Valitsus jälgib Eesti Panga juhtkonna tegevust ja annab nende kaudu oma sõnumeid edasi. Umbes niiviisi kõlas see ka Laari vastuses ja kõik muutub väga loogiliseks, sest Eesti Panga president, kui ta komisjonis oli, rääkis nii ühte kui teist kriitilist viimaste aastate poliitika kohta. See on tema arvamus ja ka tema pädevus. Nii et mulle meeldiks rohkem see, kui sellised ametikohad oleksid apoliitilised, selles stiilis, nagu Hanno enne küsis.

10:39 Aseesimees Enn Eesmaa
Valdo Randpere.

10:39 Valdo Randpere
Aitäh! Hea ettekandja! Ma natuke haagin end eelmiste küsimuste sappa, mis esitati: tahan ühte võimalust täpsustada. Sa ise keeldusid Mart Laari kiitmast, öeldes, et sina ainult refereerid komisjoni protokolli. Ma tahan küsida, kas keegi komisjoni istungil kiitis Mart Laari. Oskad sa seda refereerida? Ja kui sa seda ei oska, siis oskad ehk arvata, miks president Mart Laari kandidaadiks esitas – äkki tema kiidab Laari? Muidu tekib täiesti selline tunne, et keegi Marti kiitnud ei ole, aga ta on meil siin kandidaat ja valitakse ära ka veel. Oskad sa midagigi öelda?

10:40 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Jah, muidugi. Ma solvaks teid ja paneks kahtluse alla teie lugemisoskuse, kui ma hakkaks seletuskirja ette lugema, aga see on seal saali taga paberkandjal täitsa olemas. See, kes kiidab Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehena, on Eesti Vabariigi president. Keegi seda komisjoni istungil kordama ei hakanud, aga tema arvamus on praegu üldteada.

10:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur tänu, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Mart Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel.

10:41 Mart Helme
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Me oleme siin kummalises olukorras, sest on täiesti ilmselge, et selle saali enamus oma südames ja oma meeles Mart Laari tagasivalimist Eesti Panga Nõukogu esimeheks ei toeta. See on ilmselge. Oli ka väga kõnekas jälgida, kuidas Keskerakonna fraktsiooni

esinaine käis siin oma inimesi politrukina korrale kutsumas ja üle kontrollimas. Eks me oleme ju väike kollektiiv, 101 inimest, ja teame, et see kassikarjatamine on teil seal fraktsioonis väga keeruline – inimesed lihtsalt ei taha Mart Laari toetada. See ei ole ju siin kellelegi mingi saladus. Reformierakond ei taha teda samuti toetada, ehkki eelmisel korral nad teda toetasid. Võiks öelda, et Reformierakond tegigi Mart Laarist Eesti Panga Nõukogu esimehe. Aga me kõik ju teame, et ta ei ole selle tööga hakkama saanud. Ta lihtsalt ei ole selle tööga hakkama saanud.
Ma ei taha siin kasutada väljendeid, mida on kasutatud, et mitte saada süüdistusi selles, et ma teda kuidagi isiklikult solvan. Ma ei solva teda. Tal on kahtlemata väga suuri kogemusi poliitikuna, tal on kindlasti ka teeneid poliitikuna. Aga ma toon väikese ajaloolise paralleeli ühe teise riigipeaga, väljapaistva poliitikuga, kelleks on marssal Pétaine, kes esimeses maailmasõjas oli kangelane, aga teises maailmasõjas osutus riigireeturiks. Võib-olla on see võrdlus natukene liiga karm – selles tähenduses, et ma ei taha siin Mart Laari riigireeturiks nimetada –, aga ajalugu näitab, et minevikuteened on minevikuteened ja olevik on olevik. Neid asju ei saa ühte patta panna. Ja kui need asjad ka ühte patta pannakse, siis sellest ei tule tihtipeale välja mingit söödavat suppi.
Mul on muidugi ka küsimus: Mart Laar, uu-uu-uu, kus sa oled? Meil käib siit saalist läbi igasuguseid ametimehi – Riigikohtu kohtuniku kandidaate, õiguskantslereid ja ma ei tea, keda kõike veel, kaasa arvatud Vabariigi President –, kelle puhul meie otsustame, kas me toetame neid või ei toeta. Nad kõik on alati siin kohal. Aga nüüd on meil Eesti Panga Nõukogu esimees, keda me ei näe, keda me ei saa küsitleda, kelle konditsiooni me ei saa hinnata. Meile öeldakse Toomas Sildami sõnadega, et ta on endiselt terane, ta on väga sõnakas. Aga me tahaksime selles näost näkku veenduda ja küsimustega vaadata, kui püstol ta on – kas ta tulistab vastu või ei tulista, kas on tõrkeid või ei ole tõrkeid. Meil on see õigus, kuid tegelikult on meilt see õigus praegu ära võetud. Me ei näe teda. Uu, Mart Laar, kus sa oled? Vaikus, ja väga kõnekas vaikus.
Ja kui räägitakse teenetest, siis tuleb rääkida ka mitteteenetest. Me võime üles lugeda terve hulga asju, millel on Mart Laari näpujäljed peal ja mis on kui mitte just häbiväärsed, siis pehmelt öeldes vähemalt küsitavad. Kuhu kadus Eesti Panga kuld? Mart Laar oli sel ajal peaminister. Jürgen Ligi naerab. Naera, Jürgen, aga praeguses vääringus oleks see kuld väärt sadu miljoneid dollareid. Ja mis me teeme nende aktsiapaberitega? Isegi tualetti nad ju ei kõlba. Tervele Eesti rahvale ei jätku nendest aktsiapaberitest tualetis, lihtsalt ei jätku. Aga raha ei ole ja kulda ka ei ole. Siin mainiti relvatehingut, mille puhul on jälle küsitavusi niipidi ja naapidi. Aga rublatehingu puhul ei ole üldse mingit küsimust. Palun lisaaega!

10:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

10:46 Mart Helme
See oli kõige puhtakujulisem rahapesu, nagu ütles kolleeg Gräzin. Ja selle rahapesuga mõned inimesed, kes olid sel ajal poliitikas või nõunikena poliitika juures, ilmselgelt rikastusid, seejärel lahkusid poliitikast ja tegutsevad äris tänase päevani – väga kõnekas.
VEB Fondi saaga. Meil on õigus ja kohustus nendes asjades ühiskonna ja rahvusena selgusele jõuda. Mis siis ikkagi toimus: kuhu kadus raha? Raha on asi, mis inimesed alati tülli ajab. Eriti ajab see inimesed tülli siis, kui ei teata, mis rahast saanud on. Siin on jällegi Mart Laari näpujäljed peal.
Me võime rääkida ka erastamistehingutest, väga paljudest erastamistehingutest, mis tema esimese valitsuse ajal toimusid, hiljem oli neid vähem. Siin on palju küsitavusi, palju kahtlusi, palju kõhklusi. Need on asjad, mis peavad ka ühiskonnale selged olema, aga nad ei ole selged.
Kui me nüüd resümeerime, siis meie ees on sellise taustaga inimene, kes ei saanud Eesti Panga Nõukogu esimehena hakkama Danske ja Versobanki rahapesuskandaalidega, ehkki Eesti Panga Nõukogu ülesanne on järelevalve panganduse üle. Ja sellise taustaga inimene peaks uuesti viieks aastaks Eesti Panga Nõukogu esimeheks saama? Alati on küsimus, kellele see kasulik on. Kas see on kasulik teatud jõududele, kes tahavad garanteerida, et Eesti Panga järgmine president on nende kontrolli all? Kas tahetakse, et ta kuuluks ka mingisugusesse nähtamatusse nomenklatuuri, mis meil Eesti Vabariigis ringleb, ja keda mingisugused kallutatud jõud ametissesaamisel toetavad?
Vaadake, võib ju naerda ja rääkida vandenõuteooriatest ning öelda, et see kõik on liialdus. Aga seni, kuni ei ole selgust, kuni selgust on nii vähe ja ebaselgust nii palju, ma kutsun kõiki üles mitte kartma koalitsiooni tervise pärast, vaid valima, hääletama oma südametunnistuse järgi. Uskuge mind, ühel

hetkel tuleb ikkagi lõplik arveklaarimine, nagu on tuntud poplaulus "Final countdown", ja siis on teie süda puhas. Meie fraktsioon ei toeta kindlameelselt Mart Laari saamist Eesti Panga Nõukogu esimeheks teiseks ametiajaks.

10:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Jürgen Ligi Reformierakonna fraktsiooni nimel – viimsel hetkel mõtlesid ümber. Andres Herkel Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel. Sa võid veel uuesti ümber mõelda, Jürgen.

10:49 Andres Herkel

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Mart Helme sõnavõtt ajendas mind siia tulema. Vabaerakonna fraktsioon toetab Mart Laari kandidatuuri Eesti Panga Nõukogu esimehe kohale. See viimane jutt meenutas mulle natukene seda, et küll on hea, et mina 1990. aastatel üldse vastutust ei võtnud, mitte midagi ei teinud – nii saab kõige puhul tollase eduka peaministri peale näpuga näidata. Me ei ole sellega päriselt nõus, rääkimata nendest faktiosutustest, mis ei olnud täpsed. See, mis puudutab Danske Bankis toimunud rahapesujuhtumit, oli suurel määral enne seda, kui Mart Laarist sai Eesti Panga Nõukogu esimees. Nii et minu arvates ei peaks see motiiv päriselt asjasse puutuma. Siin tuleb hinnata nii rahapesu andmebüroo tööd kui ka kogu seda tegevust Eesti panganduses, et vähendada mitteresidentide osakaalu.
Mis puudutab Mart Laari kandidatuuri, siis on räägitud kahesugustest motiividest. Esimese hooga hakati rääkima tema füüsilisest suutlikkusest. Ma arvan, et see oli täiesti kohatu. Õnneks ei kõlanud see siin saalis. Ma küll kinnitan, et härra Laar on selge mõistuse juures ja vaimselt suutlik ning saab Eesti Panga juhtimisega hakkama. Mis puudutab aga seda, et tal puudub erialane kõrgharidus, siis ma arvan, et ka see ei ole kuidagimoodi kohane motiiv, kui arvestada inimese pikaajalist kogemust valitsusjuhina ning selle hoomamist, mis on Eesti Panga roll ja mida selles ametis teha tuleb. Mart Laar on olnud riigimees – ta ei ole võib-olla olnud nii edukas erakonna juht, aga kindlasti on ta olnud riigimees – ja meil ei ole põhjust temas kahelda: ta on seda ka praegu.
Siin kõlas ka see etteheide, et nõukogu esimehena ei ole ta kritiseerinud Vabariigi Valitsuse eelarvepoliitikat. Ausalt öelda ma ei tea, kas see kriitika peabki niivõrd palju tulema nõukogu esimehelt. Küll tahan ma siin kontekstis öelda seda, et juba päris mitu valitsust oleks võinud märksa terasemalt jälgida Eesti Pangalt tulnud hinnanguid nii makromajandusliku olukorra ja majandusdünaamika kohta kui ka eelarve tasakaalu kohta. Kahjuks seda ei ole tehtud, aga Eesti Pangalt on need seisukohad tulnud. Meil ei ole ka põhjust kahelda Vabariigi Presidendi motivatsioonis, sest osutatakse, et Laar on Eesti Panga Nõukogu esimehena algatanud Eesti Panga tegevuse hindamise protsessi ja taganud selle, et auditi käigus tehtud soovitused on täidetud ning tegevus viidud paremale tasemele.
Üks etteheide, mis siin aeg-ajalt veel kõlab, on see, et Eesti Panga kuulumisega Euroopa Keskpankade Süsteemi on otsustamine meist kaugele liikunud ning see ametikoht ei ole enam piisavalt sisustatud. Ausalt öelda siin võib olla midagi, mille peale mõelda ja millest rääkida, aga see ei seondu praegusel juhul kuidagimoodi selle kandidatuuriga. See on eraldi teema, mis ei peaks puudutama Mart Laari kandidatuuri. Sellest lähtudes on Vabaerakonna fraktsioon otsustanud seda kandidatuuri täna toetada. Aitäh!

10:53 Aseesimees Enn Eesmaa

Repliigiõigus on Mart Helmel ja siis Jürgen Ligi.

10:53 Mart Helme

Aitäh! Ma protesteerin otsustavalt Andres Herkeli väite vastu, nagu ma ei oleks 1990. aastatel mingit vastutust võtnud. Ma olin vastutaval positsioonil Vene vägede väljaviimise lepingu sõlmimisel ja läbirääkimistel, samuti piiriläbirääkimistel. Samuti juhtisin ma neli aastat Eesti ühte olulisemat saatkonda Moskvas. Nii et väide, nagu ma ei oleks võtnud mingit vastutust ning ainult kaagutan ja targutan, ei vasta tõele ja on pahatahtlik.

10:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Annan repliigiõiguse ka Jüri Adamsile. Palun kohalt!

10:54 Jüri Adams

Aitäh! Ettekandja Stalnuhhin nimetas minu nime ja oletas, et see, mis me täna teeme, on mingisugune seadus, mis on seotud põhiseaduse kujunemise või tekstiga. Tegelikult ei ole seal mingisugust sellist seadust olemas. Põhiseadus ei ütle Eesti Panga Nõukogu ja tema esimehe kohta midagi, see on fikseeritud Eesti Panga seaduses. Aga Eesti Pank kui selline tekkis juba viimase Ülemnõukogu ajal, olukorras, kus Eesti iseseisvust üldse ei paistnud. See oli niisugune Nõukogude Liidu sisemine mäss. Näiteks millalgi 1990. aastal on fikseeritud üks Ülemnõukogu otsus, mille sisu on selline, et Eesti Panga president ja nõukogu esimees ei tohi olla üks ja sama isik.

10:55 Aseesimees Enn Eesmaa
Eesti Reformierakonna fraktsiooni nimel Jürgen Ligi.

10:55 Jürgen Ligi
Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Reformierakonnal on Mart Laari ja ta erakondadega olnud selline armastuse ja vihkamise omapärane suhe, mis vajab selgitamist. Meil on hulk põhjusi, miks mitte hääletada Mart Laari vastu, aga põhiliselt on ära kukkunud põhjused, miks hääletada tema poolt. Me võime öelda, et Reformierakond on võtnud IRL-i ja Isamaad kui strateegilist partnerit. Vastu oleme saanud suhtumise, et me oleme pigem konkurent, kellega tuleb heidelda, kelle tegevust tuleb kuidagi takistada, kellele tuleb vastanduda. Ja selliste taktikaliste manöövrite tõttu on põhjust loobuda ka põhimõtetest, mis on meid sidunud.
2013. aastal oli Reformierakond tõepoolest see, kes kaitses aktiivselt Laari kandidatuuri. Põhjus ei olnud loomulikult see, et ta teab midagi rahandusest ja majandusest, vaid see, et ta on väga efektiivne teatud printsiipide esitamisel. Ta on oma tekstides olnud väga hõre ja väga kehva argumentatsiooniga, mis puudutab majandust ja rahandust, aga see kõik on asi, mis kõlab, kui ta ütleb õigeid asju. See on tõsiasi, miks me toetasime teda kui ühiskonnategelast sellel väljapaistval positsioonil, kus hõredad tekstid töötavad.
Kui eelmine kord mõnitati siin saalis Mart Laari tagaselja selle eest, et ta siin ei esinenud, siis täna ja ajakirjanduses on mõnitatud neid, kes küsisid talt komisjonis küsimusi. Tookord mõnitati just seda, miks ta ei tulnud vastama, mis oli väga näotu. Täna küll käis see teema siit läbi, et ta oli siis kehvas seisus ja see oli loomulik, et ta poleks pidanud siin niimoodi esinema. Aga väga kummaline on, kui nüüd heidetakse ette seda, et ta rahanduskomisjonis vastas küsimustele ja et talt küsiti kriitilisi küsimusi. Mina olin see põhiline küsija ja väga kummaline on seda lugeda mingi ümbernurga etteheitena.
Eesti Pank ja Eesti Panga nõukogu esimees peavad väljendama teatud väärtusi, mis sisalduvad sõnades "konservatiivsus", "jätkusuutlikkus" ja ka "järjepidevus". Kõike seda me lootsime Mart Laarilt, et ta selle viie aastaga kannab ja kaitseb ning esindab neid printsiipe, mis väärtustavad Eesti konservatiivsust. Kõik on läinud väga teistpidi. Ta oli kogu oma hoiakult praeguse valitsuse sünni üks ämmaemandatest ja teadis, et see valitsus ja tema erakonna rahandusminister lasevad esimese asjana potist alla just nimelt eelarvereeglid ja siis praktiliselt ka eelarve. Koalitsioon tegi endale raha ja töötas makromajanduslike põhimõtete vastu, rääkimata rahandusliku jätkusuutlikkuse vastu töötamisest. Mart Laar on ühele huvigrupile näidanud nurga taga välja kerget nurinat, aga mitte selget sõnumit. See üks artikkel, mille ta meile tõestuseks saatis, kinnitab, et ta ei ütle mitte midagi. Talle sobib see koalitsioon, talle sobib rahanduse ebakonservatiivsus.
Maksusüsteem oleks tõepoolest võinud olla teema, mille puhul ta ühiskonnategelasena sõna võtab, aga ta on sellest jälle rääkinud nurga taga ühele huvigrupile, mitte laiemalt, mis oleks ühiskondlikult laineid löönud. Nii nagu tema mõnitavad sõnavõtud lõid laineid eelmiste valitsuste ajal, kes tegelikult on neid põhimõtteid kaitsnud ja järginud. Tasuta asjad, IRL-i taktikalised käigud, on talle väga hästi sobinud, ehkki need ei ole jätkusuutlikud. Pensionireform – jällegi selline asi, mis väljendab ühiskonna jätkusuutlikkust. Kui tuli poliitiline vajadus, läks IRL pensionite ...
Palun lisaaega!

10:59 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

10:59 Jürgen Ligi

… kallale, ei tulnud ühtegi sõna selle vastu, et kuulge, mis te teete, see ei ole jätkusuutlik. Muidugi ei leidnud kriitikat need riigikapitalismi ilmingud, millega ka meie valitsuses tihti leppisime.
Üks vastik teema siin saalis on olnud see, et Eestit esitatakse kogu aeg iseenda okupandina. Kogu aeg räägitakse, et tema on tekitanud mingi sundüürnike probleemi, et restitutsiooni ei ole olnud. Sundüürnikel ei olnud midagi, aga neile oleks ju pidanud midagi tekitama restitutsiooni käigus. Kirikutele raha andmine. Miks mitte kirikutele raha anda? Miks mitte tagastamata vara kompenseerida? Kuid seda esitati jälle kui okupatsioonikahju ja selle hüvitamist okupeeritu enda poolt.
VEB Fond – ilge teema. Mart Laar valetas selle kohta komisjonis, kui ta ütles, et see ei ole valitsuse ega Eesti Panga teema. Tema valitsus tegi selle ja Eesti Pank pidi vabandust paluma. On teada, kuhu raha läks, ja on teada, et see läks sinna Eesti Panga presidendi allkirjaga. Mart Laar ütles, et see ei ole tema asi, las teised ajavad oma poliitilist vingu ja teevad nägu, nagu oleks kusagil midagi väga salapärast. See meile ei sobi.
Meile ei sobi see, et Laar on valinud selge poliitilise poole, hüljates printsiibid. Ja meid ei lohuta väga palju see, et Eesti Pangas asjad liiguvad ja ta tegelikult saab koosolekute juhtimisega hakkama. Ta on piisavalt heas vormis – ei maksa seda siin kahtluse alla seada –, et selle tööga hakkama saada, aga ta ei saa hakkama ideoloogiliselt. Ta ei saa aru, et tal peab olema vastutustunne, et ta on ühiskonnategelane, kes peab esindama neid väärtusi, mille pärast on teda varem toetatud. Las see jääda siis Karilaidide ja Stalnuhhinite koalitsiooniks, mis ta seekord ametisse paneb, nii nagu enne oli selleks Reformierakonna ja IRL-i oma. Ma loodan, et sellest, kuidas täna hääletatakse, ei sõltu tulevase nõukogu koosseis ega koostöö. See hääletus saab läbi ja Eesti Pank läheb tööga edasi. Nii et edu sellele, kes selle nõukogu esimeheks saab, aga meil on meeles. Aitäh!

11:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel.

11:02 Eiki Nestor
Austatud juhataja! Head kolleegid! Eesti Pank täidab tähtsaid ülesandeid, kuna Eestis elavatele inimestele, Eesti riigile on kasulik see, et me oleme euroala liikmed. Seetõttu on ajas tehtud muudatused Eesti Panga ülesannetes olnud olulised. Ja Eesti Pank Euroopa Keskpanga osana on neid ülesandeid minu meelest hästi täitnud. Neid kriise, mis on vastutustundetute poliitikute loodud, on Euroopa Keskpank hästi, parimal võimalikul moel, korda ajanud. Selles suhtes ei ole mul Eesti Panga Nõukogule ega tema esimehele mitte ühtegi pretensiooni. Mis puudutab tööstiili – siin tekkis ka küsimus sellest, mida panga nõukogu esimees võib teha ja mida mitte –, siis mina soovitaks tal järgmistel aastatel, juhul kui Mart Laarist täna panga nõukogu esimees saab, olla vähem poliitik kui seni. Tean teda, seda, et tal läheb veri ikka keema, ja saan aru, et see ei ole talle kerge, aga võiks ju sellegipoolest proovida.
Küll aga panid need arutelud täna siin mind mõtlema millestki muust. Vaadake, meil kõigil, kes me oleme poliitikas, on omad sõbrad ja need, kes on meie kolleegid, aga sõbrad ei ole. Ja niikaua, kuni meie suurepärane põhiseadus elab, satute te oma poliitilise karjääri jooksul veel sadu kordi olukorda, kus te hääletate kellegi poolt, kes ei ole teie sõber. Selline see elu ongi. Ja selles mõttes ei olnud see liivakastimäng komisjoni ettekandjaga siin kõige parema poliitilise kultuuri tunnus. Hääletamine on vaba: hääletage nagu riigimehed – nii, nagu te otsustate.

11:04 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem sõnavõtusoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 117 lõikest 2 tulenevalt eelnõu kohta muudatusettepanekuid esitada ei saanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 620 lõpphääletus. See hääletus on salajane ja algab umbes kahe minuti pärast. Palun, Valdo Randpere!

11:05 Valdo Randpere
Mul on protseduuriline küsimus. Kuidas te kavatsete tagada hääletuse salajasuse olukorras, kus meil on siin üleval näha mitut fotograafi ja meie taga suriseb üks telekaamera? Ma ei küsi mitte murest enda pärast, mul ei ole midagi varjata, aga ma mõtlen vaeste keskerakondlaste peale, keda on pekstud, togitud ja sunnitud ühtviisi hääletama. Nad lähevad ju õhtul koju ja näevad, kuidas nad hääletavad. (Naer saalis.)

11:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Loomulikult oli Valdo Randperel õigus repliigiks, kuid ma usun, et salajasuse tagate ennekõike teie. Kui te muud välja ei mõtle, siis teil on kaks kätt. Igor Gräzin.

11:06 Igor Gräzin
Ma sain väga hästi aru Valdo küsimusest, aga ma ütlen sulle täiesti ausalt, et ma ei saanud aru sinu vastusest. Näiteks meil Ameerikas on niimoodi, et kui Senatis hääletatakse, siis on üldiselt ikka nii, et kõigepealt senaatoreid hoiatatakse, et keerake paberid teistpidi ja katke oma pult, ja saadetakse kaamerad välja. See on meil nii, aga miks teil teisiti on? Kas sa ei saanud Valdo küsimusest aru? Ülevalt on võimalik näpuliigutust fotografeerida. Kas see on nii kohutav ajakirjandusvabaduse piiramine – kui meil on ülisalajane hääletamine, siis võiks ju platsi puhtaks teha? Või ei?

11:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Ma sain isegi mitte eriliselt pingutades aru nii Valdo Randpere kui ka Igor Gräzini repliigist. Ma arvan, et ma istungi juhataja rollis ei võta vastu seda otsust, et palun kaameratel lahkuda. Teil on võimalik oma hääletust varjata, kui te kahtlete, kas teie liigutusi jälgitakse või mitte. Valdo Randpere.

11:07 Valdo Randpere
Juhul, kui sa ise ei julge seda otsust vastu võtta, äkki võtad juhataja vaheaja ja teete juhatusega selle otsuse? Tegelikult peaks salajane hääletus olema selline, kus valimiskasti või valimiskabiini ei trügi sinuga koos fotograaf, aga praegu siin nii on.

11:07 Aseesimees Enn Eesmaa
Meie reeglite kohaselt on salajane hääletus ka selline hääletus, mida me hakkame umbes kahe minuti pärast teostama. Helir-Valdor Seeder.

11:08 Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud Riigikogu juhataja! Meie senine praktika on olnud selline, et kõik salajased hääletused on toimunud selle korra kohaselt. Minuni ei ole senise Riigikogu praktika puhul jõudnud proteste, kui salajane hääletamine on toimunud elektrooniliselt. Küll on meil olnud proteste ja probleeme, kui salajane hääletus on toimunud kabinetis, kus ei ole kaameraid ega kõrvalisi pilke. Praegusel juhul häirib mind rohkem kui surisev kaamera see, et Taavi Rõivas on minust meetri kaugusel. Ta näeb tunduvalt paremini, kuidas ma hääletan, kui kaameramees seal rõdul. (Naer saalis.) Nii et ma arvan, et jääme oma senise praktika juurde ja mõtleme, kuidas tulevikus paremini salajast hääletamist tagada, et kõik need, kes praegu tunnevad, et nende hääletamist võib-olla kuidagi jälgitakse, ei arvaks, et see ei ole justkui kooskõlas salajase hääletuse põhimõttega. Ma arvan, et me ei pea selle pärast muretsema, läheme edasi.

11:08 Aseesimees Enn Eesmaa
Igor Gräzin.

11:08 Igor Gräzin
Ma pean rõhutama ühte kohta, seda Helir-Valdori juttu sellest, et pole põhjust kahelda. Ma kordan seda, mida ütles ka Valdo: on põhjust kahelda. Täna hommikul aset leidnud Keskerakonna fraktsiooni koosolek kinnitas seda, et Keskerakonnas puudub ühtsus selles küsimuses. Väga paljud inimesed on selle ametisse nimetamise vastu ja neile on teadlikult survet avaldatud. Ma arvan, et koosoleku juhatajal, kes on ka oma erakonna esindaja, on otsene ülesanne tagada siin fraktsioonile vajalik ühene turvatunne. Ja see, et sa praegu meelega hoiad oma fraktsiooni pinge all, kasutades oma esimehe seisundit, ei vasta minu arvates sinu funktsioonidele. Kas on salajane hääletus või ei ole? Ja kas see on tagatud ka Keskerakonnale?

11:09 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

11:09 Jürgen Ligi
Aitäh, härra aseesimees! Reformierakonna ametlik seisukoht on, et võib hääletada küll, kuigi see on üks piinlikumaid salajasi hääletusi. Igaüks saab oma hääletust varjata, mis on seni toiminud.

11:09 Aseesimees Enn Eesmaa
Mihhail Stalnuhhin.

11:10 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Stenogrammi huvides ütlen, et Keskerakonna fraktsioonil täna mingit koosolekut ei olnud. Kolleeg Gräzin kas ajas midagi segi või on rohkem informeeritud kui meie Keskerakonnas.

11:10 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud kolleegid, olles ära kuulanud teie repliigid, jään ma siiski selle otsuse juurde, et me korraldame praegu salajase hääletuse elektrooniliselt.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi esitatud Riigikogu otsuse "Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine" eelnõu 620. Palun võtta seisukoht ja hääletada salaja!
Poolt hääletas 44 ja vastu 31 Riigikogu liiget, erapooletuid oli 1. Hääletusel ei osalenud 16 Riigikogu liiget. Eesti Vabariigi presidendi Kersti Kaljulaidi esitatud Riigikogu otsuse "Mart Laari Eesti Panga Nõukogu esimehe ametisse nimetamine" eelnõu 620 on otsusena vastu võetud.

---

3. 11:14 Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (400 SE) teise lugemise jätkamine

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Tänane kolmas päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 400 teise lugemise jätkamine. Palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Marko Pomerantsi.

11:14 Marko Pomerants
Lugupeetud eesistuja, head kolleegid, tere päevast! Hääletamise teemadega läheme aga edasi. Loodan, et selle eelnõu teine lugemine siin täna kenasti lõppeb. Asjakohane muudatusettepanek ju oleks, et salajane hääletus Riigikogus toimuks pleedi all ja taskulambi abil ning kantselei direktor meid selle kõigega varustaks, aga see ei ole selle eelnõu sisu. Eelnõu 400 on meie ühiste jõupingutuste tulemusena siin saalis korra juba loetud. Me otsustasime, et selle eelnõu kohta saab muudatusettepanekuid teha 9. maini 2018, ja seda võimalust ka kasutati.
Teie ees on neli muudatusettepanekut. Nendest esimese esitaja on põhiseaduskomisjon. See muudatusettepanek näeb ette valimisjaoskondade moodustamist reguleeriva sätte lisamist. Selle kohaselt võib riigi valimisteenistuse loal valla- või linnavalitsus määrata, et valimisjaoskonnal on samal eelhääletamise päeval avatud rohkem kui üks hääletusruum. See ettepanek on seotud kulude kontrolliga, et valimisi oleks meie või valimisteenistuse käsutuses olevate ressursside abil võimalik läbi viia. Seda võib võtta kui mingisugust survemeetodit – oleneb, mis silmadega vaadata –, aga ka siiamaani on see niimoodi toimunud, valimised on saanud peetud ja kohalike valimiskomisjonidega on need kokkulepped kenasti tehtud.
Muudatusettepaneku nr 2 on esitanud Reformierakonna fraktsioon. Tegelikult tegi ta tervelt kaheksa ettepanekut, aga kodukorrast lähtudes oli võimalik need kokku panna üheks muudatusettepanekuks. Kui selle muudatusettepaneku sisu lihtsustatult kokku võtta, siis see on see, et jääks kehtima olemasolev valimiste regulatsioon. Korduvad selgitused olid järgmised. Reformierakond ei toeta poliitikat, mille eesmärk on vähendada elektroonilise hääletamise võimalusi. Inimesed hääletavad üha enam elektrooniliselt, see on innovatiivne, mugav ja vastab e-Eesti kuvandile. Samuti ei toeta Reformierakond kodus hääletamise pikendamist.
Muudatusettepaneku nr 3 on teinud põhiseaduskomisjon. Kui algses tekstis oli selline põhimõte, et

jaoskonnas hääletamisel või üldse hääletamisel, kui tegemist on hääletamissedeliga, selle sedeli saanu allkirja ei anna, hääletamissedeli saamise kohta teeb märke valimisjaoskonna liige, siis vahepealsete konsultatsioonide käigus selgus, et nii innovatiivne mõte ei ole veel Riigikogus üldine. Seetõttu tekkis ettepanek, et valija annaks siiski hääletamissedeli saamise kohta allkirja. Aga teise lugemise seletuskirjas on, et see ei pea kindlasti tähendama klassikalist paberile antud allkirja, vaid võib kasutada ka muid tehnilisi vahendeid, nutiseadmeid, puutetundlikke ekraane jne, lähtudes sellest, millise tehnilise lahenduseni valimisteenistus suudab jõuda.
Neljanda muudatusettepaneku on teinud põhiseaduskomisjon. Selle muudatusettepanekuga täiendatakse valimiste seaduste ja rahvahääletuse seaduse sätteid, millega reguleeritakse hääletustulemuste kehtetuks tunnistamist ja kordushääletuse korraldamist. Nähakse ette, et valimisjaoskonna hääletustulemuste kehtetuks tunnistamisel saavad kordushääletamisel hääletada valijad, kes eelhääletamise ajal ja valimispäeval selles valimisjaoskonnas hääletasid. See selguse tekitamine on vajalik seoses elektroonilise valijate nimekirja kasutusele võtmisega, kuna uues olukorras puudub valimisjaoskonnal kindlaksmääratud territoorium ja seega ka valijaskond. See toob kaasa vajaduse kindlaks määrata, kes saavad valimisjaoskonnas kordushääletamise korral hääletada. Seda saavad teha ainult need, kes seda korra juba teinud on.
Juhtivkomisjoni menetluslikud otsused. Otsustasime oma 14. mai istungil esitada eelnõu teise lugemise jätkamiseks täiskogule 29. maiks 2018. Tehtud! Meie ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada. Aitäh!

11:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Esimese küsimuse esitab Arto Aas.

11:20 Arto Aas
Aitäh! Tahaks korra veel ka täiskogu ees üle käia need küsimused, mis Reformierakonda selle eelnõu juures häirivad. Esiteks, e-valimiste perioodi oluline lühendamine, varem hakkasid need kümnendal päeval, nüüd hakkavad kuuendal päeval enne valimisi. Teiseks, kodus hääletamise aja pikendamine ühelt päevalt kolmele päevale, mis tundub selles mõttes täielikult vastuvoolu ujumisena, et e-hääletajaid tegelikult tuleb aina juurde ja kodus hääletajaid on aja jooksul jäänud aina vähemaks ning see on ka kõige ebaturvalisem hääletamisviis. Aga nüüd populaarset ja mugavat valimisvõimalust piiratakse ning kõige ebamugavamat ja ebaturvalisemat soodustatakse. Miks ikkagi IRL ja ka sotsiaaldemokraadid on selle keskerakondliku valimispropagandaga kaasa läinud ja tänaste trendidega võrreldes vastuvoolu ujuvad?

11:21 Marko Pomerants
Aitüma! Eks iga erakond mõtleb ikka oma peaga ja ka Keskerakonna inimesed mõtlevad oma peaga. Ütlen lihtsalt täpsustuse huvides, et e-valimiste aeg ei vähenenud mitte märkimisväärselt, vaid ühe päeva võrra. See, et praeguse regulatsiooni järgi on valimispäeva eel kolmepäevane auk, ei tähenda seda, nagu siiamaani oleks saanud kümnel päeval enne valimispäeva e-hääletada. Mis puudutab kodus hääletamist, siis tõepoolest, ühelt poolt on tegemist languses oleva tendentsiga, aga teisest küljest tehakse neile inimestele, kes kodus hääletamise võimalust vajavad, nüüd võimalikuks teha seda rohkematel päevadel kui see senine üks. Kui me hakkame otsima argumente turvalisuse aspektist, siis ma arvan, et mõlemale võib leida n-ö pooldavaid ja ka n-ö vastu olevaid argumente. Nägime siinsamas saalis natuke aega tagasi, kui salajane mingisugune hääletus on või ei ole. Aga siiamaani on valimised Eestis toimunud ja näete, oleme valituks saanud.

11:22 Aseesimees Enn Eesmaa
Hanno Pevkur.

11:22 Marko Pomerants
Ehk saame ka edaspidi, osa meist vähemasti.

11:22 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea Marko, sa oled üldiselt konstruktiivne ja ratsionaalne inimene. Ma küsin su käest hästi lihtsalt. Me arutasime seda eelnõu komisjonis. Loomulikult, ma saan aru, et koalitsioonil on oma põhimõtted ja kokkulepped, millest tuleb lähtuda. Ma küsin täiesti siiralt sinu kui inimese käest. Kas sulle tunduvad need kaks muudatust, e-hääletuse aja lühendamine ja kodus hääletamise kui kõige ebaturvalisema hääletamisviisi aja pikendamine, mõistliku valikuna siin parlamendi suures saalis? Ütle oma isiklik seisukoht, ära ütle seda, et koalitsioonis on nii kokku lepitud.

11:23 Marko Pomerants
Aitüma! Ma ütlen väga lühidalt. Minu arvates on need muudatusettepanekud mõistlikud. Ma pole kunagi, kandideerides mõnesse kogusse, olgu selleks siis Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu, muretsenud selle pärast, kuidas see valimiste protseduur välja näeb. Mul on alati olnud eesmärk oma häältesaaki võimalikult suurendada ja olen seda alati saanud teha legaalsel teel, ilma mingeid mahhinatsioone kasutamata, seda mis tahes valimisviisi puhul.

11:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Krista Aru, palun!

11:23 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Komisjon ilmselt vaagis seda pikalt, põhjendustega ja argumenteeritult. Võib-olla te kordate selgelt üle. Miks on vaja e-valimiste perioodi lühendada? Miks on see hea ja kasulik ning miks see tuleb praegu seadusega sätestada?

11:24 Marko Pomerants
Aitüma! Ma vastan pigem teistmoodi: nüüd saab see olema võimalik. Praeguse seaduse kohaselt on valimispäeva, selle pühapäeva eel kolmepäevane auk. See tuleneb sellest, et meil ei ole elektroonilist valimisnimekirja ja pabersedelitega tuleb seigelda mööda Eestit, et sedelid kodujaoskonda jõuaks. Nüüd kaob sellise kolmepäevase augu vajadus ära. Me võtame kasutusele elektroonilise nimekirja ja valimiste aeg hakkab olema konkreetne, selge ja ühe nädalaga piiritletud. Seitsme päeva jooksul peaksid ikka kõik inimesed, kellel on tahe valimistel osaleda, lähtudes nendest kolmest valimisviisist ja nüüd veel juurde tulnud võimalustest teha seda geograafilises mõttes palju laiemal territooriumil kui siiamaani, saama oma valimisotsuse teoks teha. Ma ütlen jällegi kandideerijana (komisjonis me seda ei arutanud), et minu meelest on üsna mõistlik see, kui see otsuse tegemine toimub võimalikult kompaktselt, mitte nii, et sa jalutad mööda Rakvere tänavaid ja küsid kõigilt, kas nad on juba sinu poolt hääletanud, ning samal ajal on veel hulk aega minna, paralleelselt on vaja teha kampaaniat, kuigi inimesed on juba oma otsuse teinud.

11:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

11:25 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Ma olen selle koosseisu ajal käinud kuuel valimismissioonil ja näinud erinevaid e-lahendusi, registreerimislahendusi. Kas komisjon ei arutanud ühe võimalusena üldse lihtsa e-kirjaga hääletamise võimalust, mis on kasutusel näiteks Ameerika Ühendriikides?

11:25 Marko Pomerants
Aitüma! Komisjon jäi oma arutlustes Eesti riigis juurdunud tavade juurde. Mingeid uusi valimismeetodeid ja -viise meil arutluse all ei olnud. See ei tähenda, et ei oleks olnud küsimusi, kas ei võiks teha nii- või naa- või kolmandat moodi. Kindlasti on terve hulk tehnilisi küsimusi, mis üldse ei pea olema seaduses kindlaks määratud, vaid mida saab lahendada juba valimisteenistus ise.

11:26 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

11:26 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Üldiselt on elus nii, et neid asju, mis päris hästi töötavad, ei ole mõtet igavuse pärast muuta. Elektrooniline nimekiri ja register on kindlasti oluline ja väga tänuväärne töö, aga ma ei mäleta, et ka omavalitsusjuhina ma oleksin kokku puutunud protestidega, et ühepäevane kodus hääletamine oleks olnud nagu probleem. Millest selle muudatuse ajend tuli? Minu arvates alahindavad koalitsioon ja komisjon sõnumi jõudu. See sõnum on ju väga selge: e-hääletus on innovaatiline ja tulevikku vaatav, aga kastiga kodus käimine oma olemuselt seda ei ole. See üks päev oleks taganud kõikidele nendele, kes soovivad kodus hääletada, ka selle õiguse. Miks ikkagi niimoodi otsustati?

11:27 Marko Pomerants
Aitüma! Komisjon otsustas ka kodus hääletajate võimalusi avardada. Kui te siin muretsete selle pärast, et e-hääletajad ei saa oma otsust tehtud kuue päeva jooksul, seitsmendal päeval on veel võimalus oma häält muuta, siis ärge olge kadedad, kui kodus hääletajatel on võimalus kolmel päeval oma otsust teha.

11:27 Aseesimees Enn Eesmaa
Külliki Kübarsepp, teine küsimus, palun!

11:27 Külliki Kübarsepp
Aitäh! Ma tulen ka selle kodus hääletamise juurde, lähtudes välisriikide kogemusest. Millistele välisriikide näidetele te tuginesite, tulles välja oma ettepanekuga, et pikendada aega kolme päevani? Niipalju kui meie oleme missioonidel küsinud, kuidas need hääled on jaoskonda kogunenud, siis on selgunud, et *ca* 1000 valija kohta on 0,6 kodus hääletajat. Ehk seda kodus hääletamist mujal riikides sisuliselt ei ole. Tuleb arvestada, et nendes riikides ei ole isegi eelhääletamise võimalust, inimesed käivadki ainult ühel päeval hääletamas. Meie oleme selline unikaalne riik, kus on eelhääletamine ja ka e-hääletamine, võimalusi on palju rohkem. Millisest praktikast ja millistest kogemustest te lähtusite, kui tegite ettepaneku, et kodus saaks hääletada kolm päeva?

11:28 Marko Pomerants
Aitüma! Mina erinevalt teist ei ole käinud teistes riikides valimisi vaatamas, olen siiamaani saanud hakkama kodumaaga, pean seda mõistlikuks. Kui keegi tahab edaspidi mingit analüüsi teha, siis seda näidet käsitletaksegi kui Eesti näidet, et kolm päeva on see võimalik. Võib-olla tekib kusagil teistes riikides seda veel. Ühtegi eeskuju ei ole mul täna teile välja tuua.

11:29 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

11:29 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Üldiselt on ju kodus hääletamine oma olemuselt ette nähtud erakorraliste juhtumite puhuks, see on seotud sellega, kui on kas liikumispuue, raske terviserike, ootamatu terviserike või mida iganes. Aga teie sõnavõtust jäi ka mulje, et avardati ja laiendati võimalust e-hääletada. Kas see võib tähendada, et ühel hetkel teeb koalitsioon ettepaneku pikendada kodus hääletamise aega sama pikaks perioodiks, nagu on e-hääletusel?

11:29 Marko Pomerants
Ei tee teile rõõmu, vastan lihtsalt ei.

11:29 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Herkel.

11:29 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Selle e-hääletusega on niimoodi, et see on niisugune asi, mida Eesti rakendab ja teistes riikides seda sellisel kujul ei rakendata. Selle tehniline läbiviimine on selline küsimus, mida saab alati täiustada. Millistest eksperdiarvamustest ikkagi see seaduseelnõu on

kantud ja milliseid probleeme ta lahendab? Ma vaatan, et ka OSCE ODIHR, kes käib meie valimisi vaatlemas just elektrooniliste valimiste aspektis, on andnud mingisuguseid soovitusi. Kas neid on ka selle eelnõu puhul arvesse võetud või on see puhtalt poliitiline vastutulek Keskerakonnale?

11:30 Marko Pomerants
Aitüma! Ma olen seda juba korra öelnud, et iga erakond mõtleb eelnõusid kokku pannes ikka oma peaga. Mis puudutab ekspertiisi, siis me kasutasime meie valimisteenistuse kogemusi ja parimaid teadmisi. Loomulikult, kui me tuleme sellise punkti juurde nagu kodus hääletamise aja pikendamine, siis ole sa nii suur ekspert, kui sa iganes oled, ega siin ühtegi õiget vastust ei ole, seda saab teha kolmel, kahel ja ainult ühel päeval, saaks teha isegi neljal päeval, aga sellist plaani ei ole.

11:31 Aseesimees Enn Eesmaa
Tarmo Kruusimäe.

11:31 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kas komisjonis olid jutuks ka sellised markantsemad näited, kui mõnes hooldekodus või sotsiaalhoolekandeasutuses kogu personal hääletas *in corpore* ühe kandidaadi poolt, kes juhtumisi võis kanda sama maailmavaadet nagu asutuse juht? Kas see on näide e-hääletamise turvalisusest?

11:31 Marko Pomerants
Aitüma! Me ei kasutanud spetsiifiliselt ühtegi näidet. Me ei kavatse selle eelnõuga, lugupeetud Riigikogu, ühtegi senist hääletusviisi oma olemuselt muuta. E-hääletamine jääb selliseks, nagu ta on siiamaani olnud. Kodus hääletamine, nagu kolleeg Kruuse mainis, on tõepoolest mõeldud erandlike juhtude jaoks. Kes on vana ja väeti või noor ja väeti, valimisealine küll, ega saa mingeid muid võimalusi kasutada – see on mõeldud nendele. Kasti hääletamine on siis mõeldud kõigile, kes seda mingil põhjusel heaks peavad. Me ei arutanud ühtegi näidet. Ma ka mainisin seda, et peaaegu kõigi nende valimisviiside puhul on võimalik kasutada "abikätt".

11:32 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur tänu, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Hanno Pevkur, palun!

11:32 Hanno Pevkur
Head kolleegid! See eelnõu ei ole esimese ja teise lugemise vahepeal komisjonis sugugi paremaks läinud. Meile jääb jätkuvalt arusaamatuks, miks on vaja torkida süsteemi, mis toimib. Seda, kas seal vahepeal peab kolm päeva auk olema või mitte, on arutatud päris palju. Selle koha pealt on nendest n-ö turvalisusküsimustest valimiskomisjoni kinnitusel võimalik üle saada tänu elektroonilisele valijate nimekirjale. Selles eelnõus on ainult üks positiivne asi, see ongi elektrooniline valijate nimekiri. See teeb valimised Eestis kindlasti paremini korraldatavaks.
Küll ei saa ma jätkuvalt aru, mis kuradi pärast on vaja torkida e-valimisi, ja veel hullem, nende aega lühemaks teha. Kui neid üldse torkida, siis võiks seda aega pikemaks teha ja kirjutada sinna juurde võimaluse mobiiltelefoniga valida. Meid on kogu aeg hurjutatud ja meile on ette heidetud, et Eesti e-tiiger hakkab unne vajuma, kui ta juba ei ole seda teinud. Nüüd oleks olnud võimalus mobiiliga hääletamine seadusesse kirjutada kas või alates järgmistest parlamendivalimistest – sinna on aega, rõhutan, peaaegu viis aastat –, mitte alates 2019. aasta, vaid 2023. aasta Riigikogu valimistest. Kui keegi julgeb väita, et nelja või viie aasta jooksul ei suudeta luua tehnoloogiat, mis on juba ammu turul olemas, turvaline mobiil-ID kasutamine ja mobiillahendus valimistel, siis see on jama jutt. Loomulikult on see võimalik ja see oleks olnud vähemalt hea sõnum avalikkusele ja maailmale, et Eesti võtab kasutusele mobiiltelefonis hääletamise võimaluse. Selle asemel on meil täiesti risti vastupidine sõnum: teeme e-valimiste aja lühemaks ja pikendame kodus hääletamise kui kõige ebaturvalisema hääletusviisi aega. Täiesti risti vastupidine sõnum sellele, mida me siit parlamendi suurest saalist peaksime andma. Marko ütleb, et temale ei ole oluline, mismoodi valitakse. Kindlasti, aga see on sinu isiklik seisukoht, eks ju. Loomulikult peab igale poliitikule olema oluline see, et ta saaks hääli. Aga häälte olemasolust rääkides on oluline ka see, millise sõnumi me siit anname. IRL on varem alati toetanud e-lahendusi, aga

nüüd nad lähevad kaasa Keskerakonna mürtsuga, et vot, see on siis see lõplik kompromiss, läbi häda saavutatud kompromiss, teeme kodus hääletamise aja pikemaks ja e-hääletamise aja ühe päeva võrra lühemaks. Naljanumber, tegelikult ka.
Selliseid asju ei peaks me siin parlamendi suures saalis tegema. Me ei peaks seda eelnõu teiselt lugemiselt läbi lubama, me ei peaks seda eelnõu kolmandal lugemisel vastu võtma. Või kui me seda teeme, siis tuleks teha vähemalt nii, et me jätame alles elektroonilise nimekirja, mis on tõesti vajalik, ja parlamendi suur saal toetab Reformierakonna teist muudatusettepanekut, mis vähemalt säilitaks *status quo*. Ma ei räägi isegi sellest, et me ei teinud selle eelnõu kohta ettepanekuid sel teemal, mida me käsitlesime eraldi eelnõus, et tegelikult võiks e-hääletamise aega koos eelhääletamise ajaga pikendada kümnele päevale.
Need on asjad, millest räägitakse veel pikalt tulevikus, need on trendi loovad asjad. Need küsimused, mida me praegu siin ei lahenda, näiteks e-hääletuse aja pikendamine või mobiiltelefonis hääletamise võimaldamine, jäävad meid kummitama tegelikult päris pikaks ajaks. Veel kord, see on sõnumi andmise küsimus: Eesti kui e-riik *versus* vaade minevikku. Ja me anname täna sõnumi, et me vaatame minevikku. Ma väga loodan, et koalitsioon saab oma veast aru, aga mulle tundub, et tegelikult nad ei saa. Ma kutsun teid kõiki üles toetama vähemalt Reformierakonna muudatusettepanekut, mis võimaldaks säilitada selle olukorra, mis täna on, kus e-hääletamine kestab seitse päeva ja kodus hääletamine ühe päeva. Kodus hääletamine on praktiliselt ära kadunud, ainult mõni tuhat inimest kogu Eesti peale kasutab seda. Nii et ma väga loodan, et suur saal nende muudatusettepanekute hääletamisel tõsiselt mõtleb. Aitäh!

11:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Adams.

11:37 Jüri Adams
Lugupeetud härra juhataja! Viimastel aastatel on maailmas ühe nähtuse iseloomustamiseks läinud kasutusele termin, mida eesti keelde tavaliselt tõlgitakse sõnaga "libauudised", ingliskeelsetes maades kasutatakse selle kohta väljendit *fake news* või akadeemilisemalt *information disorder*. Ma olen alati arvanud, et see ei ole nii lihtne, et kõik, mis selle alla paigutub, tähendab tahtlikult millegi väänamist või olematute asjade väljamõtlemist. Ilmselt on suur osa sellest frustratsioonist tekkinud nii, et on loodud rida uusi uudistekanaleid, kus uudiseid kirjutavad inimesed, kes ei ole professionaalselt selleks piisavalt ette valmistatud. Neil ei ole n-ö elukutselise ajakirjaniku vastutustunnet ega ettevalmistust ja nad teevad – ilmselt tahtmatult – väga palju vigu.
Täna hommikul – hommikutelevisioonis loetakse iga poole tunni tagant uudiseid ette – oli uudis ka selle kohta, et täna arutab Riigikogu seda seaduseelnõu, mille juures me praegu oleme. Muu hulgas räägiti selles uudises seda, et Eesti valimiste üks põhiprobleeme on see, et valimised ei ole ühetaolised, nii nagu põhiseaduses kirjas on. Mul on olnud võimalus siit kõnepuldist rääkida, et see termin, mida kasutatakse põhiseaduses, ei tähenda seda, mida "ühetaoline" tähendab eesti üldkeeles. See on ajalooline termin, millel on olnud see tähendus, et iga inimese häälel on täpselt niisama suur kaal nagu iga teise hääletaja häälel. Ega sellest, et mina seda siin räägin ja mõni inimene jätab selle meelde, ei ole kasu, sest konkreetselt selle termini valesti kasutamisel on pikk ajalugu, mis põhiliselt on juurdunud Keskerakonna liikmete aastatepikkuses kampaanias elektroonilise hääletamise vastu, kus ühe põhiargumendina on öeldud, et see ei ole ühetaoline. Ta on selles mõttes ühetaoline, muud ühetaolisust ei ole kunagi maailmas olnud ja tõenäoliselt üheski valimistehnikas seda ka ette ei tule. Minu arvates on pigem küsimus, kuidas on võimalik, et rahvusringhäälingu uudistetoimetaja, kes on selle uudise kirjutanud, on läbi lasknud sellise harimatuse ilmingu, ta ei tea, mida see sõna tähendab, ja tal ei ole isegi tulnud pähe järele küsida, ega siin ei ole äkki mingit valesti arusaamist. Üks võimalus on muidugi, et see viga on tekkinud Eesti Rahvusringhäälingu ajakirjaniku enda harimatuse tõttu. Teine võimalus, mis on meie jaoks võib-olla natukene ohtlikum, on see, et tõenäoliselt tulenes see uudis Riigikogu pressiteenistusest. Nii et ma paluksin Riigikogu juhatusel mõtelda meie pressiteenistuse professionaalsuse peale ja kultuurikomisjonil ma paluksin mõtelda selle peale, et see üldine tendents ... Palun lisaaega!

11:42 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun! Kolm minutit juurde.

11:42 Jüri Adams

... mis on praegu meie n-ö riiklikult üleval peetavas meedias, on kindlasti professionaalsuse alanemise suunas ja järjest rohkem vigu tekib selles valdkonnas, mida mina isiklikult natukene paremini tunnen (kõiki ma ei tunne), nimelt riigikorralduslike küsimuste käsitlemisel. Niisugust asja, nagu täna hommikul oli, ei tohiks olla. Ajakirjanike üldisel professionaalsusel on kolm tähtsamat aspekti. Mõtelge selle peale, kui palju tuleb ette seda, mille vastu omal ajal pidevalt võideldi, nimelt võõrnimede valesti hääldamist, mis järjest kasvab ja on täiesti massiliseks muutunud, võõrsõnade valesti kasutamist ja nüüd veel see näide, et ajakirjanik ei ole piisavalt professionaalne, et ta tunneks termini ära ja teaks selle tähendust. Aitäh tähelepanu eest!

11:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

11:43 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Head kolleegid! Mind ajendas siia pulti tulema komisjoni esimehe vastuste pealiskaudsus ja -pindsus. Ma olen kolme ja poole aasta jooksul osalenud Türgi, Gruusia, Albaania, Armeenia ja Itaalia parlamendivalimiste vaatlemisel ning Ameerika Ühendriikide presidendivalimiste valimisvaatluse missioonil. Mis on meie parlamendi probleem? Aastakümnete jooksul on ju paljud-paljud saadikud käinud eri riikides valimisi jälgimas ja kindlasti noppinud sealt välja teadmisi, näiteks tehnilistes küsimustes, kuidas võiks Eestis valimisi nüüdisaegsemalt või veel mugavamalt korraldada. Tänane arutelu on näidanud, et me oleme piiratud maailmavaatega riik. Me ei taha esiteks koguda kokku seda infot, mis meie saadikutel olemas on, ja kui me ei taha seda saadikute käest küsida, siis ei lähe me ka kuskile välismaale seda otsima.
Mida ma toon näitena, mis oleks Eestis kui tänapäevases riigis juba ammu võinud olemas olla? Näide on Ameerika Ühendriikidest. Kui valija saabub seal jaoskonda, siis ta esitab oma ID-kaardi või passi, kus on peal triipkood. Üks väike tahvelarvutisuurune aparaat loeb automaatselt ID-kaardi pealt inimese andmeid ja see, et inimene on käinud hääletamas, jõuab automaatselt registrisse. Ehk on olemas selline kiire infovahetus. Jah, tuleb möönda, et ka Ameerika ei ole prii sellest, mis on probleem paljudes riikides: puuduvad pädevad valijate registrid, registritest ei suudeta õigel ajal kustutada surnud inimesi ja on muud probleemid. Ameerikas on ka probleemid, et ei suudeta osariikide vahel infot vahetada. Ehk kui osariigid on väga lähestikku, siis inimene võib teoreetiliselt käia mõlemas osariigis hääletamas. Aga see selleks. Meie jaoks on küllaldaselt üllatav praktika ka lihtsa e-kirjaga hääletamine. Ma arvan, et meie oma õigusruumis seda tõesti mitte kuidagi ette ei kujuta, kuid hea on teada, et sellised asjad toimuvad. Selle eelnõu puhul teeb murelikuks e-hääletuse aja lühendamine. Miks? Ma osalesin eile ja üleeile OSCE Parlamentaarse Assamblee Põhja- ja Baltimaade kokkusaamisel. Lähima poole aasta jooksul korraldatakse seminare, käsitlemaks e-valimiste teemat. Millegipärast on näiteks sotsiaaldemokraatidest saadikutel välja kujunenud arusaam, et e-lahendused on saatanast. Küll aga väidan mina isiklikult seda, et võltsida annab mõlemal puhul, nii tavalise hääletuskasti juures kui ka e-hääletuskasti juures, nad on samasuguse riskiastmega. Toon ühe näite. Armeenias on nii, et kui valimisjaoskonnad on suletud ja on üle loetud, kui palju hääletamas käidi, siis saadetakse valimiskastid politseieskordiga ära, ühtegi vaatlejat sinna juurde ei lubata ja need kastid peaksid jõudma maakonna keskvalimiskomisjoni, aga nad kaovad tundideks ära ning mitte keegi ei tea, mis nendega toimub. Õnneks meil sellist praktikat ei ole. Aga ma väidan, et me ei saa öelda, et üks viis on turvalisem kui teine, sest nad on ühesuguse riskiastmega. Minu sõnum on see, et mina usaldan tänast valimiskorda.
Ma pooldan seda, et me leiame tehnilisi lahendusi valimiste mobiilsemaks läbiviimiseks kas või näiteks jaoskondades, aga ma ei poolda nende meetodite rõhutamist, mis on oma aja ära elanud (ma viitan siin kodus hääletamise perioodi pikendamisele). Ma arvan, et minu häält selle eelnõu toetuseks ei tule. Aitäh!

11:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Tarmo Kruusimäe.

11:48 Tarmo Kruusimäe

Hea aseesimees! Head töökaaslased! Mina olen siin puldis veel mahlamüts ja ma naudin seda eelist, erinevalt teist, kes te tunnete siin juba küünarnukitunnet ja teate väga hästi, mis on tabuteema ja mis mitte. Minule ei ole tutvustatud seda, mis ta nüüd oli siin, parlamentääri ... Just vaatasin, et "parlamentäär" ei sobi, nii et siis Riigikogu liikme eetikakoodeksit. Ma ei tea, mis on need teemad, millest võib rääkida ja millest ei või rääkida, küll aga vastan ma heale kolleegile Hannole, kes rääkis just ühest perioodist, mis on tekitanud päris palju küsimusi. Siis, kui sina veel ei olnud erakonna esimees, olid Riigikogu valimised, mis tõid välja väga palju anomaaliaid.
Aga ma alustan tagantpoolt. Keskerakond oli tekitanud MTÜ Ausad Valimised, mis väitis, et e-valimised on valed. See toimis väga edukalt kuni aastani 2009, mil – ühtlasi täpselt samal ajal, kui olid Euroopa Parlamendi valimised – olid suuremate ostukeskuste juures ID-kaartide autentimise telgid. See oli tehtud selle mõttega, et saaks aidata vanainimestel ID-kaarti uuesti käima panna. Kas keegi kuskil vajutas mingi linnukese või midagi, see võis tekitada kahtlusi. Need ongi senimaani kahtlused, kuni need ei ole tõestatud. Ma räägin sellest, mida ma olen märganud. Mul on tekkinud kahtlusi, aga ilmselgelt saavad paljud aru, miks ma ei ole läinud selliste telkide juurde.
Selle olukorra, kus Keskerakond enam ei umbusaldanud e-valimisi, põhjustas see tõik, et KOV-i valimistel selgus, et nad olid 40% häältest saanud e-hääletuselt. Selgus, et nad põhimõtteliselt saevad sedasama oksa, mille peal nad istuvad. Kui see 40% oleks tingitud lihtsalt noorte inimeste kiirest elutempost ... Jah, osa kolleege vangutavad pead, aga ma räägin Tallinna tulemustest ja sellest, mis Tallinnas oli. Olukord muutus kardinaalselt. Jah, e-valimised on olnud ilusad ja nad on usaldusväärsed täpselt nii kaua, kui ei teki märgatavaid anomaaliaid. See märgatav anomaalia tekkis 2015. aasta Riigikogu valimistel, kui juhtus see, et e-valijate hulgas oli esmavalijaid 127, st noortest kodanikest, kes olid saanud 18-aastaseks ja kelle jaoks me riiki üles ehitame, osales e-hääletusel ainult 127. Samas oli hoolekandeasutusi, kus *in corpore* hääletati ühe erakonna esimehe poolt. Väga suur vahe põlvkondade käitumises, see tekitab päris palju küsimusi.
Mõlemad valimisviisid on võltsitavad. Küsimus ei ole mitte selles, kuidas me neid turvaliseks saame, vaid küsimus on selles, mil moel me suudame veenda, et me austame neid reegleid, mida me siin kehtestame. Võib-olla tähendab see täna mingil määral aja mahavõtmist, et vaadata, kuidas edasi minna. Ühtepidi, jah, kas kodus hääletamine ei võiks asenduda e-hääletamisega? Aga sel juhul me võtame ära võimaluse valida nendelt inimestelt, kellel on liikumispuue ja kellel on raske jaoskonda minna, aga kes millegipärast ei usalda e-hääletust. Samas jällegi, päris paljud võib-olla sooviksid elektroonselt hääletada ja nad vajaksid abikätt, aga just seesama abikäsi võib mingil määral langetada hoopis teise otsuse. Kujutame ette vanaema, kes ütleb: "Ma suurt midagi ei näe, aga kas see minu lemmik ka seal on?" Lapselaps vastab: "Just, ma vajutasin tema poolt." – "Aga miks seal teine nimi on?" – "Ma välistasin tema." Ehk siis, oleme ausad. Proovime isegi kas või üks päev. Mina ütlen teile ausalt: ausalt on ka võimalik. Aitäh!

11:53 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Eelnõu 400 kohta on esitatud neli muudatusettepanekut, vaatame nad üheskoos läbi. Esimese muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon ja juhtivkomisjoni otsus on arvestada täielikult. Teise muudatusettepaneku on esitanud Eesti Reformierakonna fraktsioon ja juhtivkomisjoni otsus on jätta arvestamata. Jürgen Ligi.

11:54 Jürgen Ligi

Aitäh! Palun seda head ettepanekut hääletada ja kõigil toetada!

11:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Paneme ettepaneku hääletusele.
Panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud muudatusettepaneku nr 2.
Juhtivkomisjoni otsus on jätta arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt oli 33 saadikut, vastu 38. Ettepanek ei leidnud toetust.
Kolmanda muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon ja juhtivkomisjoni otsus on arvestada

täielikult. Samuti neljas muudatusettepanek, juhtivkomisjon otsus on arvestada täielikult. Me oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 400 teine lugemine lõpetada. Kuid Hanno Pevkur kohalt, palun!

11:58 Hanno Pevkur
Aitäh, austatud istungi juhataja! Kuivõrd Reformierakonna muudatusettepanek toetust ei leidnud ning see on nii põhimõtteline suunamuutus ja sõnumi andmine, siis Eesti Reformierakonna fraktsiooni nimel on mul hea meel üle anda selle eelnõu lugemise katkestamise ettepanek.

11:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Ootan kannatamatult seda paberit. Austatud kolleegid, nagu äsja kuulsite, Eesti Reformierakonna fraktsioon on teinud ettepaneku katkestada Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 400 teine lugemine. Seda ettepanekut tuleb meil hääletada. Kas oleme valmis hääletama?
Panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku katkestada Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 400 teine lugemine. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt hääletas 35 ja vastu oli 40 saadikut, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust ja eelnõu 400 teine lugemine on lõpetatud.

---

4. 12:00 Õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu (609 SE) esimene lugemine

12:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Neljas päevakorrapunkt on põhiseaduskomisjoni algatatud õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu 609 esimene lugemine. Kutsun ettekandjaks põhiseaduskomisjoni aseesimehe Jüri Adamsi. Palun!

12:01 Jüri Adams
Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Kõigepealt mõni sõna õiguskantsleri institutsiooni kujunemise ajaloost ja siis räägin selle eelnõu probleemidest. Õiguskantsleri institutsioon tekkis Eesti riigis pärast seda, kui 1938. aasta alguses oli jõustunud Eesti Vabariigi viimane ennesõjaaegne põhiseadus. Selle põhiseaduse kohaselt oli õiguskantsleri nimetust kandval ametiisikul kohustus olla sisuliselt Vabariigi Presidendi õigusnõunik. Ükski Vabariigi Presidendi akt ei saanud jõustuda olukorras, kus õiguskantsler ei olnud sellele oma kaasallkirja andnud. Õiguskantsleri kaasallkiri ei tähendanud seda, et õiguskantsler oleks pidanud olema nõus Vabariigi Presidendi otsuse sisuga. Selle allkirja tähendus oli see: sellega õiguskantsler kinnitas, et otsus on õiguspärane, kooskõlas põhiseadusega. Kui me taastasime Eesti Vabariigi, siis tekkis küsimus, millise põhiseaduse alusel saame me edasi elada. Esimeses põhiseaduse eelnõus – see oli see eelnõu, mida nimetatakse Jüri Raidla töörühma eelnõuks – oli ka eraldi peatükk "Õiguskantsler". Põhimõtteliselt oli see sellesama 1938. aasta põhiseaduse põhimõte, aga seda oli natukene laiendatud, kuna ei olnud enam ette näha sellist suure võimuga presidenti, tegemist oli juriidilise korrektsuse tagajaga ja see ülesanne oli rakendatud kogu Eesti õigussüsteemi suhtes.
ERSP liikmete projektis, mis jäi Põhiseaduse Assamblee töö aluseks, oli samamoodi õiguskantsleri institutsiooni peatükk sees. See oli kindlasti võetud Raidla töörühma eelnõust, aga selle sisu oli oluliselt laiendatud. Laiendatud oli selles mõttes, et lisaks Raidla töörühma eelnõus ettenähtud poliitilisele sisule oli õiguskantslerile antud ka Eesti Vabariigi ombudsmani sisuline ülesanne. Tol ajal me teadsime ombudsmanidest suhteliselt vähe. Tagantjärele sai selgeks, et see konstruktsioon, mis põhiseadusesse läks, sarnanes kõige rohkem Taani ombudsmani regulatsiooniga, kui vaadata meie ümbruskonna riike. Õiguskantsleri seadus, mis praegu kehtib, võeti vastu 1999. aasta alguses ja praeguseks on see kehtinud peaaegu 20 aastat. Selle 20 aasta jooksul on seda muudetud niivõrd palju, et ainuüksi muudatuste loetelu on terve lehekülje pikkune. Need muudatused on olnud kahte sorti. Tehnilisemad muudatused on käsitlenud õiguskantsleri ametkonna koosseisu, nende palka ja töötingimusi, aga oluliselt on selles

seaduses samm-sammult laiendatud ka õiguskantsleri funktsioone. 1999. aasta seaduse § 1 "Õiguskantsleri ülesanded" koosnes kolmest lõikest, mis ka praegu on seaduse esimesed kolm lõiget, aga nüüd on neid lõikeid, mis erinevaid ülesandeid sisaldavad, kokku juba kümme. Nende ülesannete hulgas on ka terve rida, mis on seotud mitmesuguste Eesti Vabariigi ratifitseeritud konventsioonide rakendamise ja järelevalvega.
Põhiseaduskomisjoni eelnõu sisu on see, et õiguskantsleri ülesannete loetellu lisatakse olemasolevatele kaks uut ülesannet. Need ülesanded on järgmised. Kõigepealt, 1993. aasta lõpus võttis ÜRO Peaassamblee vastu ühe resolutsiooni, mille nimetus on praegu tõlgitud kui "Inimõiguste kaitse ja edendamise riiklike asutuste staatuse ja toimimise põhimõtted". Rahvusvaheliselt tuntakse seda üldiselt Pariisi printsiipidena, meil on praegu see lühend tõlgitud kui Pariisi põhimõtted. Selle resolutsiooni tõlge on nüüd olemas, selle tegi Riigikogu Kantselei tõlk Mari Vihuri ja ma olen talle väga tänulik. Ma ei tea, kus see tõlge avaldatakse, aga see peaks olema avaldatud, sest Eesti riigis olulised normatiivsed dokumendid peaksid olema kõigile Eesti kodanikele eesti keeles kättesaadavad.
Mis on Pariisi põhimõtete sisu, mis need põhimõtted on? Need põhimõtted on sellised. ÜRO liikmesriike kutsutakse üles, et igas riigis loodaks vähemalt üks riiklik asutus, mis vastab teatud nõuetele. See asutus peaks järgima inimõiguste tagamist vastavas riigis ja ta peaks olema riigi täitevvõimust täielikult sõltumatu ning ta peaks olema piisavalt rahastatud, piisava hulga personaliga, et ta saaks oma ülesandeid täita. Tal peab olema õigus vastu võtta avaldusi ja kaebusi ning ise algatada kõiki arutelusid inimõiguste teemal, mida ta oluliseks peab. Peale selle tuleneb siit terve rida rahvusvahelise koostöö ja aruandlusega seotud ülesandeid, mis on ka praegu kõik olemas. Põhimõtteliselt on õiguskantsleri ametkond seda ülesannet siiamaani sisuliselt juba niikuinii täitnud, aga puudu on olnud rahvusvaheline inimõiguste asutuse staatus ja puudu on olnud vastav aruandlus. Nimelt, sellise asutuse staatust peab tunnustama ÜRO või ÜRO allasutused, mis sellega tegelevad, peavad seda tunnustama. Pidevalt peab tegema aruandeid, vähemalt aastaraport peaks olema, ja on olemas ka koostöövõrgustikud kõikide teiste riikide vastavate asutustega.
Natukene etteruttavalt ütlen, et kui see asutus luuakse – eelnõu mõte on, et see asi käivituks järgmise aasta 1. jaanuarist –, siis tuleb silmas pidada, et asutuse täielik väljakujunemine võtab kaks kuni kolm aastat aega. Nimelt, kõigepealt peaks ta olema ühe aasta edukalt tegutsenud, siis peab esitama esimese aasta aruande, mida omakorda kaalutakse. Nii et tõenäoliselt läheb üle kahe aasta, kuni tunnustamine või akrediteerimine saadakse.
Mis selle mõte on ja miks sellega ei ole varem tegeldud? Ma arvan, et mõte on põhiliselt see, et Välisministeeriumil on üsna ambitsioonikas plaan, et Eesti Vabariik peab ennast edaspidi ÜRO-s teostama ja sellised n-ö puudujäägid oleks vaja selle eeldusena likvideerida. See oli esimese ülesande kohta.
Teine ülesanne, mis lisandub, on seotud 2012. aastal Riigikogus ratifitseeritud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Selles konventsioonis ei nõuta, et tingimata peaks olema loodud üks kindel asutus, mis sellega tegeleks, aga põhimõtteliselt nõutakse, et riigis oleks loodud konventsiooni täitmise jälgimise mehhanism. On olnud küsimus, kus see mehhanism peaks asuma. Mõned aastad tagasi – ma olen saanud dokumentidest nii aru – kaaluti tõsiselt, et see võiks olla võrdse kohtlemise voliniku ülesanne. Praeguseks on sellest loobutud ja leitud, et otstarbekam on, kui ka see on õiguskantsleri ülesanne. Siin jääb muidugi küsimus, kas see omal ajal tehtud otsus, et Sotsiaalministeeriumi juurde luuakse eraldi võrdse kohtlemise voliniku ametikoht, oli õige ja kas sellega peab tulevikus jätkama. Igal juhul paistab praegu olevat üksmeel, et kõige parem koht nende ülesannete täitmiseks on õiguskantsleri ametkond. Vastuväiteid sellele ei ole, ka õiguskantsler ise ja tema ametkond on sellega täiesti nõus.
Tekib küsimus, kui palju on vaja täiendavaid vahendeid ja tööjõudu. Õiguskantsler on meile rääkinud, et tema arvates piisab nelja uue töökoha loomisest Õiguskantsleri Kantseleisse: kolm töötajat oleksid seotud inimõiguste asutuse funktsiooniga ja üks oleks seotud puuetega inimeste konventsiooni rakendamise mehhanismidega. See töö oleks põhiliselt suunatud Eestist väljapoole, see hõlmaks ka rahvusvahelist koostööd ja arengut. Muidugi on ka riigisisest tööd, nimelt tulevikus lisanduvad mitmesugused hariduslikud ja edendavad programmid. On ka küsimus, kui palju oleks vaja lisavahendeid. Need summad, mis põhiseaduskomisjonile on öeldud, on olnud vahemikus 300 000 – 600 000 eurot aastas. 300 000 eurot peaks olema esimese aasta miinimumvajadus, millest 200 000 eurot läheks inimõiguste kaitse asutuse töö korraldamiseks või käivitamiseks ja 100 000 eurot puuetega inimeste õiguste konventsiooniga tegelemiseks. Arvamused on erinevad. Kuidas see täpselt olema

hakkab, ei ole teada, aga suurusjärgud paistavad olevat välja kujunenud. Tõenäoliselt teisest aastast alates võivad kulutused kasvada.
Põhiseaduskomisjon ei ole seda algatust ise välja mõelnud, see on kujunenud Õiguskantsleri Kantselei ja ministeeriumide omavahelises suhtlemises. Ma saan aru, et praegu ametis olev valitsus täielikult toetab seda, et selline muudatus tuleks.
Põhiseaduskomisjoni ettepanek on, et täna esimene lugemine lõpetataks. Mul oli siin kuskil ka muudatusettepanekute esitamise tähtaja ettepanek, ma ei leia seda hetkel üles, aga see tähtpäev oli vist 1. juunil. Ma usun, et juhatajale või tema abilistele on see paremini kättesaadav. Sellega ma lõpetan ja vastan küsimustele, juhul kui neid on.

12:16 Esimees Eiki Nestor
Küsimused põhiseaduskomisjoni ettekandjale. Monika Haukanõmm, palun!

12:16 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Hea ettekandja! Esmalt pean ütlema, et mul on väga hea meel selle muudatuse üle, sest loodetavasti lõpeb kuus aastat kestnud patiseis, kus ja kes ja millal ja kuidas teeb järelevalvet puuetega inimeste õiguste konventsiooni täitmise üle. See konventsioon on ainulaadne selles mõttes, et järelevalveartiklis on väga selgelt öeldud ka seda, et puuetega inimesed peavad olema kaasatud järelevalveprotsessi ja selles täiel määral osalema (artikli 33 punkt 3). Kas te arutasite ka seda, et lisaks sama artikli punktile 2 tuleks eelnõus võib-olla mainida ka punkti 3, et ei jääks kahe silma vahele, et õiguskantsler peaks seda tagama, kas siis näiteks mingi nõuandva komisjoni moodustamise teel või mõnel teisel moel?

12:17 Jüri Adams
Ei, me seda ei ole arutanud. See eelnõu on oma olemuselt kindlasti minimalistlik, selle tekst on sündinud õiguskantsleri ametnike ja komisjoni personali omavaheliste kooskõlastuste põhjal. Aga mul on ka komisjoni koosoleku protokoll, kus on öeldud, et kõik vajalikud muudatused võiksid sündida edasises menetluse käigus. Ma tahaks lisada, et samasugused nõuded on põhimõtteliselt olemas ka inimõiguste kaitse asutuse kohta. 1993. aasta resolutsioonis on ka öeldud, et peab olema maksimaalne võimalik koostöö kõikide inimõiguste kaitse asutuste ja ühingutega. Kui suureks see ülesanne kujuneb ning kui kalliks ja töömahukaks see läheb, seda ei oska ma praegu prognoosida, aga mõte on ikka sama: siin ei oleks tegemist mitte mingisuguse isolatsioonis toimiva asutuse osakonnaga, vaid toimuks laialdane koostöö kõigi huvigruppidega ühiskonnas.

12:19 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

12:19 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu teine küsimus puudutab seda, et konventsioon ütleb väga selgelt, et konventsiooni rakendamiseks on vaja täita kolm ülesannet: esiteks tuleb konventsiooni täitmist edendada, teiseks seda kaitsta ja kolmandaks teha seiret. Need kolm on erinevad ülesanded. Esimese täitmiseks tuleb teha kampaaniaid ja koolitusi, viia läbi uuringuid. Kaitsmiseks tuleb kaebusi vastu võtta, teha seda ka omaalgatuslikult. Kolmandal juhul on vaja koguda andmeid näiteks mingite praktikate kohta. Aga seletuskirjast ma leidsin, et õiguskantsleri seaduse muutmisega määratakse õiguskantsleri institutsioon puuetega inimeste õiguste konventsiooni seire tegijaks, ehk seletuskirjas on toodud, justkui oleks üks ülesanne. Ma loodan, et see on ainult seletuskirja viga.

12:20 Jüri Adams
Ma kõigepealt ütlen, et puuetega inimeste õigused on üks niisugune õiguse valdkond, mida mina isiklikult peaaegu üldse ei tunne. Kui mul oleks vaja selle koha pealt eksperdiarvamust, siis ma pöörduksin, proua Haukanõmm, just otseselt teie poole, kes te olete selle teemaga tegelenud. Mis puudutab seletuskirja mitmesuguseid finesse, siis ma ei oska neid väga hästi kommenteerida. Minu ees olevas dokumendipakis on ka üks Vabariigi Valitsuse arvamus ja terve hulk kirjavahetust nende võimalike arengute üle. Seal on ka terve rida ettepanekuid, mis peaksid olema seletuskirjas, aga mis

minule arusaamatutel põhjustel, võib-olla ka kiirustamise tõttu, kõik üksikasjaliselt seletuskirja ei jõudnud. Nii et ma ei taha hakata väitma, et see seletuskiri on nüüd ideaalne ja viimane tarkus.

12:21 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Jüri Adams! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:21 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Head ametikaaslased! Sotsiaaldemokraatidel on väga hea meel, et selle seaduseelnõu seaduseks saamisel saab õiguskantsleri institutsioon Eestile võetud rahvusvaheliste kohustuste täitjaks ja laiemalt tagatakse Eestis tõhusam inimõiguste, sh puuetega inimeste kaitse. Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseeris Eesti juba 21. märtsil 2012. aastal. Selle artikli 33 lõige 2 kohustab riike määrama seireraamistiku, mis koosneb ühest või mitmest institutsioonist, mis tagaks rakendamise edendamise, seal sätestatud õiguste kaitsmise ja kohustuste täitmise seire abil jälgimise. Eestis vastab puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõikes 2 esitatud nõudmistele kõige paremini õiguskantsleri institutsioon. Õiguskantsler on avaldanud valmisolekut taotleda riikliku sõltumatu inimõiguste asutuse akrediteeringut ja tegi käesoleva aasta veebruaris, nii nagu ka väga kompetentse ja põhjaliku ülevaate andnud komisjoni ettekandja Jüri Adams ette kandis, Riigikogu põhiseaduskomisjonile ettepaneku kaaluda õiguskantsleri seaduse muutmise seaduse eelnõu algatamist, lisamaks tema pädevusse riikliku inimõiguste asutuse ülesanded.
Sotsiaaldemokraadid kahtlemata toetavad põhiseaduskomisjoni algatatud õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu ning soovivad õiguskantsler Ülle Madisele ja tema töökale meeskonnale edu ja jõudu. Sotsiaaldemokraadid on täiesti kindlad, et puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõige 3, mida tuleb lugeda koosmõjus konventsiooni artikli 4 lõikega 3, mis näeb ette, et kodanikuühiskond, eriti aga puuetega inimesed ja nende katusorganisatsioonid tuleb kaasata seireprotsessi, et nad seal täiel määral osaleksid, leiab Õiguskantsleri Kantseleis toetust. Aitäh!

12:23 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Meil on praegu läbirääkimised ja fraktsioonil on võimalus ühe korra läbirääkimistel osaleda. Ma sain aru, et Jürgen Ligi sai mu küsimusest aru. Reformierakonna fraktsiooni nimel ... Ei soovi keegi sõna võtta. Austatud Riigikogu, eelnõu 609 esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 1. juuni kell 14.

Istungi lõpp kell 12.24.